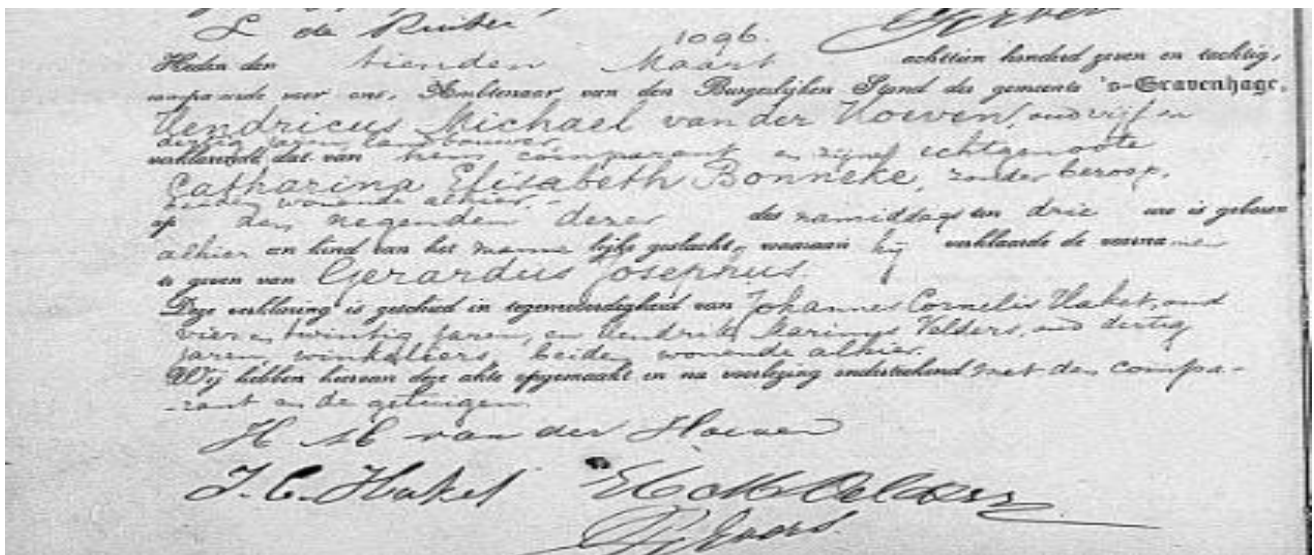

Frei / Pater Zacarias – Gerard van der Hoeven O.F.M. (1887 – 1974)¹
Gerardus Josephus van der Hoeven, met als kloosternaam Zacharias, missionaris in Belo-Horizonte en Minas-Geraes in Brazilië van 1912 tot 1974.
(Den Haag 09-03-1887 - Belo Horizonte 23-07-1974)²
 2024-10-18 // 8.389 woorden... auteur Lucas van der Hoeven

Gezin & opleidingen

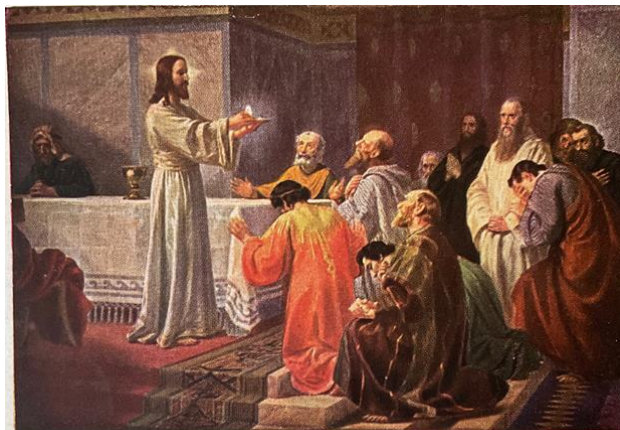
Frei Zacarias is de broer van mijn grootvader Johannes Antonius van der Hoeven (1888 – 1971). Hun ouders waren Hendricus Michaël van der Hoeven (1851-1931), van beroep warmoezier (groentekweker) en Catharina Elisabeth Bonneke (overleden in 1900). Zij sloten hun huwelijk 's Gravenhage in 1873. In 1884 werd Magdalena Martina Antonia (voor mij: tante Toni) geboren (overleden 29—03—1959); vervolgens op 9 maart 1887 werd Gerardus Josephus van der Hoeven geboren te 's-Gravenhage.³ Zijn broer zag het levenslicht in 1888 en in 1891 een tweeling Elisabeth Maria en Antonius Johannes. Waarschijnlijk is hun eerst geborene, Johanna Magdalena's Gerardina. Zij huwt in 1896 Hendrikus van Loenen en overlijdt misschien wel in het kraambed in 1898.

Geboorte akte van Gerardus Josephus van der Hoeven Den Haag 09-03-1887

Pas op 3 sept. 1887 werd hij gedoopt in Den Haag en volgde aldaar de basisschool. Zijn middelbare school rondde hij in 6 jaar af in het kleinseminarie annex internaat in Venray. Hij trad in als novice bij de Franciscanen op 9 juli 1905 in Alverna, waarbij hij koos voor zijn kloosternaam Zacharias.⁴ Aldaar legde hij op 9 augustus 1906 zijn eerste gelofte af, zijn kleine

gelofte op 18-02-1910 in Roermond. Daarbij beloven priesterstudenten zich de komende drie jaar aan drie geloftes te houden, namelijk die van armoede – géén eigenaar van goederen te zijn; die van zuiverheid – niet zondigen tegen de kuisheid en die van gehoorzaamheid, waar hij zich onderwerpt aan de wil van zijn overste en de regels van zijn orde. Zijn tonsuur⁵ vond op 19 februari 1910 in Roermond plaats; daarna volgde het sub-diaconaat op 3 oktober 1910 in Weert. Zijn diakenwijding ontving hij op 26 maart 1911 in Weert en hij werd tenslotte tot priester gewijd door bisschop Drehmans op 17 maart 1912 in Weert.

Schleibner pinx.

Christl. K. München

En de heerlijkheid Gods omstraalde hen. (Luc. II, 9.)

TER BLIJDE HERINNERING
AAN ONZE
H.H. WIJDINGEN.

MINDERE ORDEN . . .	19 Februari 1910
SUBDIACONAAT . . .	6 Maart 1910
DIACONAAT . . .	26 Maart 1911
PRIESTERSCHAP . . .	17 Maart 1912

fr. GAUDENTIUS BOOTSMA . . .	O. F. M.
fr. MEINARDUS BROERSEN . . .	O. F. M.
fr. GEORGIUS DE BOER . . .	O. F. M.
fr. GREGORIUS VAN HEUSDEN . . .	O. F. M.
fr. JUSTINUS JANSSEN . . .	O. F. M.
fr. STEPHANUS LUCASSEN . . .	O. F. M.
fr. LUDOVICUS GELDENS . . .	O. F. M.
fr. DISMAS DE KOK . . .	O. F. M.
fr. CANUTUS PETERS . . .	O. F. M.
fr. LUDWINUS EXLER . . .	O. F. M.
fr. MALACHIAS GEELLEN . . .	O. F. M.
fr. ZACHARIAS VAN DER HOEVEN . . .	O. F. M.
fr. CLEMENS VAN DEN BERG . . .	O. F. M.

Voortaan dienen 'gehoorzaamheid, armoede en rein/kuisheid' de strikte, absolute en permanente leidraad in Zacharias levenshouding te zijn. Hij dient zich dus te schikken naar wat zijn oversten over zijn lot – meestal zonder enige vorm van inspraak - hebben besloten. Vandaar zijn in nederige taal gestelde verzoeken – ook nog op hoge leeftijd – in zijn brieven aan zijn overste zoals om de toestemming te verwerven om het Heilig Land (Israël) te mogen bezoeken.

In de maanden na zijn wijding, scheepte hij zich in met als bestemming Rio de Janeiro. Waarschijnlijk heeft hij ergens in een Braziliaans klooster een tijdelijk onderkomen gehad om zich de Portugese taal eigen te maken.

Brazilië: de oude Republiek (1889-1930)⁶

Nadat generaal Deodoro da Fonseca de Portugese monarchie aan de kant had geschoven in 1889, werd hij de eerste president van Brazilië. Onder zijn leiding werd het land een democratie waarbij de Verenigde Staten als voorbeeld diende. De natie werd hernoemd als de Verenigde Staten van Brazilië. Ook de nieuwe vlag leek erg op die van de VS. Zijn succes vormde het oplossen van grensgeschillen met buurlanden, die echter werd onderbroken door de Akko-oorlog (1899-1902) en de betrokkenheid bij de Eerste Wereldoorlog (1914-1918). Na die oorlog faalde de Braziliaanse overheid in haar pogingen om een prominente rol in de Volkenbond te spelen. Vanaf de crisis van Encilhamento (1880-1890) en de marine-opstanden, teisterde een langdurige cyclus van financiële, politieke en sociale instabiliteit het land tot in de jaren 1920. Daardoor vonden er allerlei verschillende civiele, maar ook militaire opstanden plaats. Tot 1930 bleef de Braziliaanse regering echter gedomineerd door rurale grootgrondbezitters.

In Zuid-Amerika was een groot gebrek aan priesters in de eerste helft van de 20ste eeuw. Daarentegen telde *“Nederland zoveel geestelijken, dat zij soms ‘duimen zaten te draaien of geestelijk adviseur waren van de katholieke geitenfokvereniging”*, aldus Bento Caspers, die in 1933 naar Brazilië vertrok. Zo traden bijvoorbeeld tussen 1927 en 1956 meer dan honderd Nederlandse jongens toe tot het Karmelieten klooster, de Apostolosche school in Itu in Brazilië om daar hun opleiding tot priester te volgen. *“Want daar was alles anders, spannend, avontuurlijk, romantisch”*. Maar ook was er sprake van selectie. Zo lieten de Hollandse Karmelieten zich nogal schamper uit over Brazilië. *“Als zij in Zenderen (LvdH.: hun belangrijkste opleidingsklooster in Twente) niet veel heil in je zagen, dan moest je maar naar Brazilië. Je was eigenlijk niet goed genoeg voor Nederland. Als we uitmuntende leerlingen waren geweest, dan waren we (LvdH.: hier wel) gebleven. ‘Dan zijn ze voor ons’, zeiden de Karmelieten. Die moeten doctor in de letteren of doctor in de filosofie worden. En die gaan dan naar Rome”.... “De rector laat alleen de dommen naar Brazilië gaan!”...De minder begaafde leerlingen kwamen in het zogenaamde ‘riool’ terecht en gingen vaak naar Indonesië of Brazilië”.* *“Wegens enorm gebrek aan priesters, de grootte van het land en de verspreid wonende bevolking zijn vele mensen in Brazilië slecht van het geloof op de hoogte”*, zo schrijft Karmelieten priesterstudent Bert Arling vanuit Brazilië.

Missionarissen te paard op weg naar afgelegen parochies in de binnelanden van Brazilië. In grijze jas – vijfde van de ezelberijders vanaf rechts – is Frei Zacarias volgens een getuige.

Ook meent hij dat *“het communisme heeft hier géén vat op de mensen... Ze haten het communisme door en door”*.⁷ Onduidelijk is of er in de Franciscaanse orde in Nederland dezelfde opvattingen destijds circuleerden, maar dat zouden misschien wel eens algemene opinies onder alle missionerende ordes kunnen zijn geweest.

Brazilië⁸: plantkunde en entomologie.

Vanwege de vele roepingen in Nederland tot in de vijftiger jaren van de vorige eeuw, ontstond er blijkbaar een 'overschot' aan paters en zusters. Daarom werd mijn 'heerom' voor de keuze gesteld om missionaris te worden in Nederlands-Indië; China of Brazilië. De eerste twee bestemmingen behoorden tot de pastoraal 'moeizame' landen. Daar konden missionarissen de bevolking maar nauwelijks bekeren. In Brazilië daarentegen werd het katholieke geloof al enige eeuwen vrijwel algemeen aangehangen. Tevens was er daar ook nog eens sprake van een priestertekort. Ook interessant was dat tussen 1630 en 1654 dit enorme land een voormalige Nederlandse kolonie is geweest⁹. Waarschijnlijk heeft dat vooruitzicht Frei Zacarias ertoe gebracht om voor Brazilië te kiezen. Op 24 september 1912 arriveerde hij met de boot in Rio de Janeiro.¹⁰ Van 1912 tot 1917 woonde hij in Ouro Preto¹¹. "Na zijn aankomst in Niterói in 1912 schetst frei Zacarias zijn verbazing over het huiselijke karakter in het Braziliaanse klooster en dat zo verschilde van "de rigoureuze monachale levensstijl die er in de Nederlandse kloosters heerste. Zo heerste tijdens zijn opleiding een bijna "silentium perpetuum" en waar men om 20.30 u. naar bed moest. Om vervolgens om 23.45 u. weer op te staan voor het nachtofficie dat om middernacht begon en gewoonlijk ongeveer een uur duurde, maar soms zelfs meer"¹². "In hun eerste jaren in Brazilië brachten de nieuwe kloosterbroeders in Ouro Preto door om Portugees te leren en aan de Braziliaanse cultuur en gewoonten te wennen. Frei Zacarias begon zijn pastorale werk als kapelaan in een parochie in de oude hoofdstad van Minas Gerais. Daar richtte hij het 'Apostolaat van het Gebed' op voor kinderen om die hen te stimuleren om de sacramenten van de biecht en de communie te ontvangen. Ook zocht hij contact met studenten en overwon daarmee hun vooroordelen tegen de broeders. Hij nam deel aan bijeenkomsten van universiteitsstudenten en gaf er ook lezingen. In 1914 richtte hij de 'Unie van Studenten' op met als patroon St. Augustinus. Tevens gaf hij een apologetische cursus¹³. Frei Zacarias onderhield contacten met de professoren van de 'Escola de Minas' (een universitaire faculteit van mijnbouwkunde en mineralogie) en wel in het bijzonder met ingenieur Costa Sena, specialist in mineralogie; vanwege zijn interesse in natuurlijke historie. Door zijn aldus vergaarde kennis, werd hij vanaf 1918 benoemd tot leraar aan het 'Colégio Santo Antônio' in São João del Rei.

Church of Saint Francis of Assisi in Ouro Preto

In 1917 verhuisde hij naar de stad São João del Rei¹⁴, waar hij de leerstoel voor natuurlijke historie zou bekleden aan het Ginasio Santo Antônio tot 1932. Mogelijk heeft Frei Zacharias bij de renovatie van het internaat geholpen door de materialen, zoals cement en zelfs deurklinken uit Nederland en de bedden uit België, te importeren. Dit Ginasio was een groot college met middelbare school opleiding, waar tevens een internaat was gehuisvest. Aan het internaat waren 12 tot 15 andere

mede- en lekenbroeders verbonden. Hij doceerde er zes jaar natuurlijke historie en vervolgens vijf jaar aan het Seminário Maior do Coração Eucarístico in Belo Horizonte¹⁵.

PUC Minas - Campus Coração Eucarístico in Belo Horizonte¹⁶.

“Zijn voornaamste leeropdracht was het vak natuurlijke historie (biologie)”, aldus zijn medebroeder van Buul¹⁷. “Maar hij gaf ook les in filosofie, moraaltheologie, algemene geschiedenis, natuur- en scheikunde. Of hij een academische opleiding in de biologie heeft genoten, is onbekend. Zoals bij veel medebroeders, die destijds in het onderwijs actief waren, verwierven zij hun kennis op basis van een ‘al-doende-leert-men’. Tevens profiteerde hij ervan om (LvdH.: op onderzoek uit te gaan) in zijn vakanties retraites te geven aan medebroeders en -zusters en lekenverenigingen in andere regio’s”. Die rondreizen stelde hem ook in de gelegenheid om zijn vaardigheden op het gebied van plantkunde en entomologie te verdiepen. Zo bestudeerde hij anatomie in de musea van São Paulo, Rio de Janeiro, aan de Faculteit der Geneeskunde in Rio, Instituto de Butantan, Manguinhos, Escolas de Ouro Preto, Jardim Botânico do Rio, Jardim Rio Zoo en musea in Amsterdam, Parijs en Napels. Hij nam vier keer deel aan de docentenwedstrijden van de universiteit, in Ouro Preto en Belo Horizonte.

Foto's zonder datum vermelding (archief Fraciscanen in Den Bosch)

Hij schreef tien artikelen waaronder het boek ***Analytical Synopsis of Natural History***, dat in 1920 in druk verscheen¹⁸.

UFMG - BIBLIOTECA UNIVERSITARIA

Hoeven, Zacharias Van Der

Synopse analytica da historia natural

57/H695s

V. 1/2

(160538304/83)

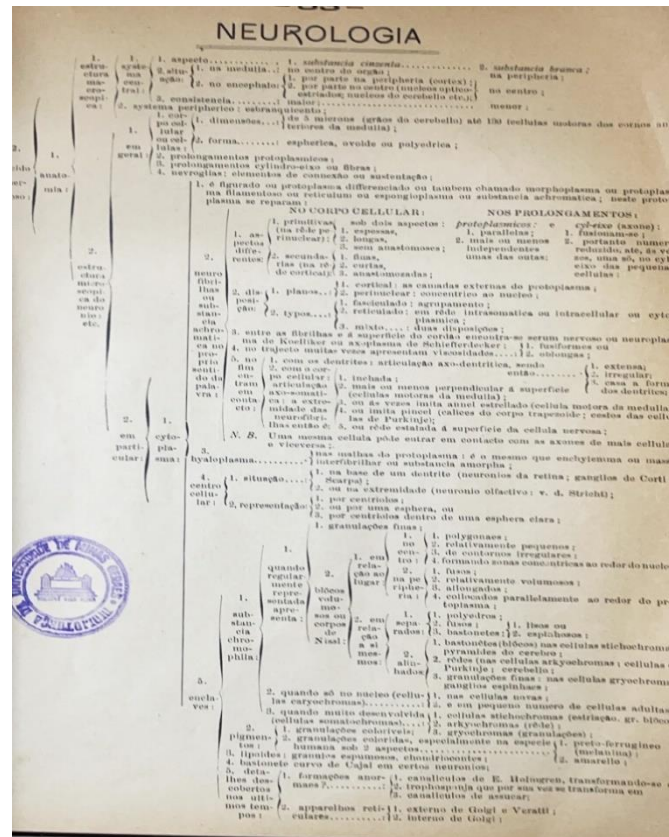
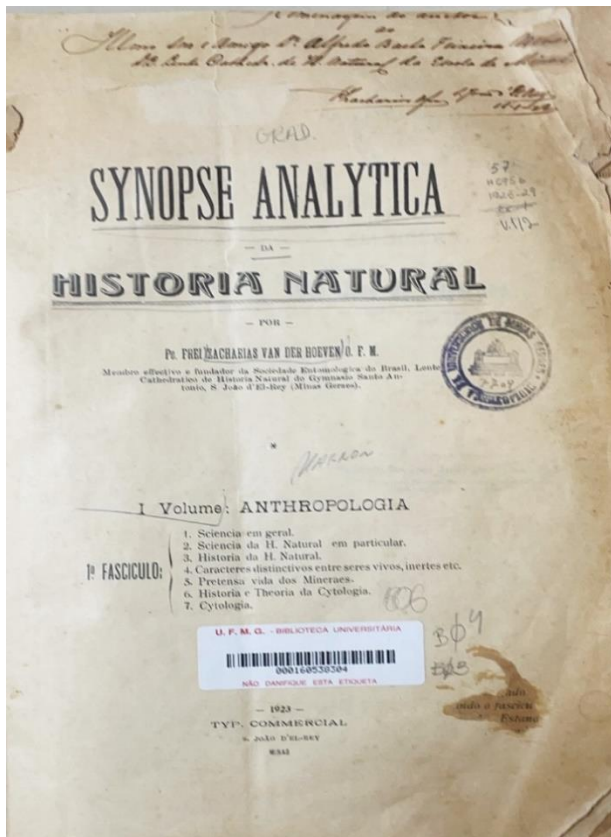
Synopse analytica da historia natural.

120 X 200

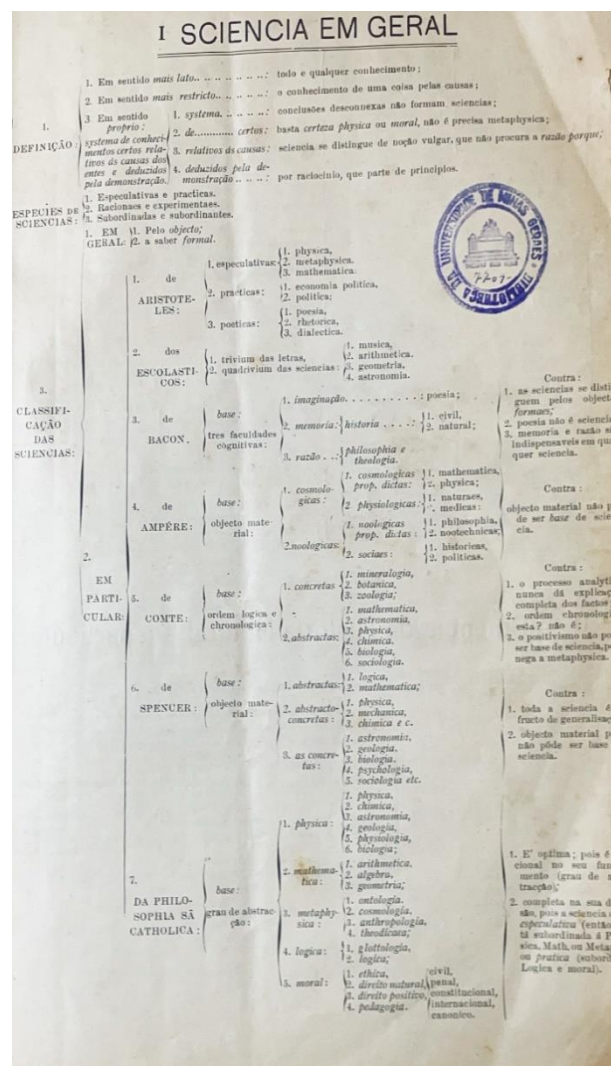
BC

MOD. BU-013 - MAIO/84 - 20.000

'Analytical Synopsis of Natural History', dat in 1920 in druk verscheen en enige malen een herdruk kreeg. Eén exemplaar in UFMG bibliotheek in Belo Horizonte én in de Universiteits bibliotheek in Utrecht ¹⁹.

Volume I : Anropologie; oplage in 1923; 1924 en 1926

7

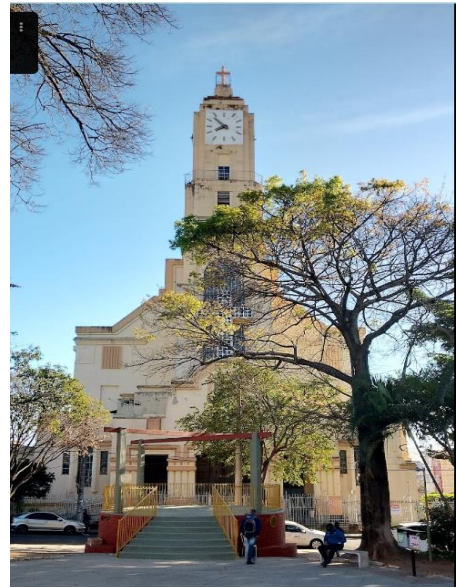

Frei Zacarias, één der oprichters en latere directeur van de 'Harmonie', de college band

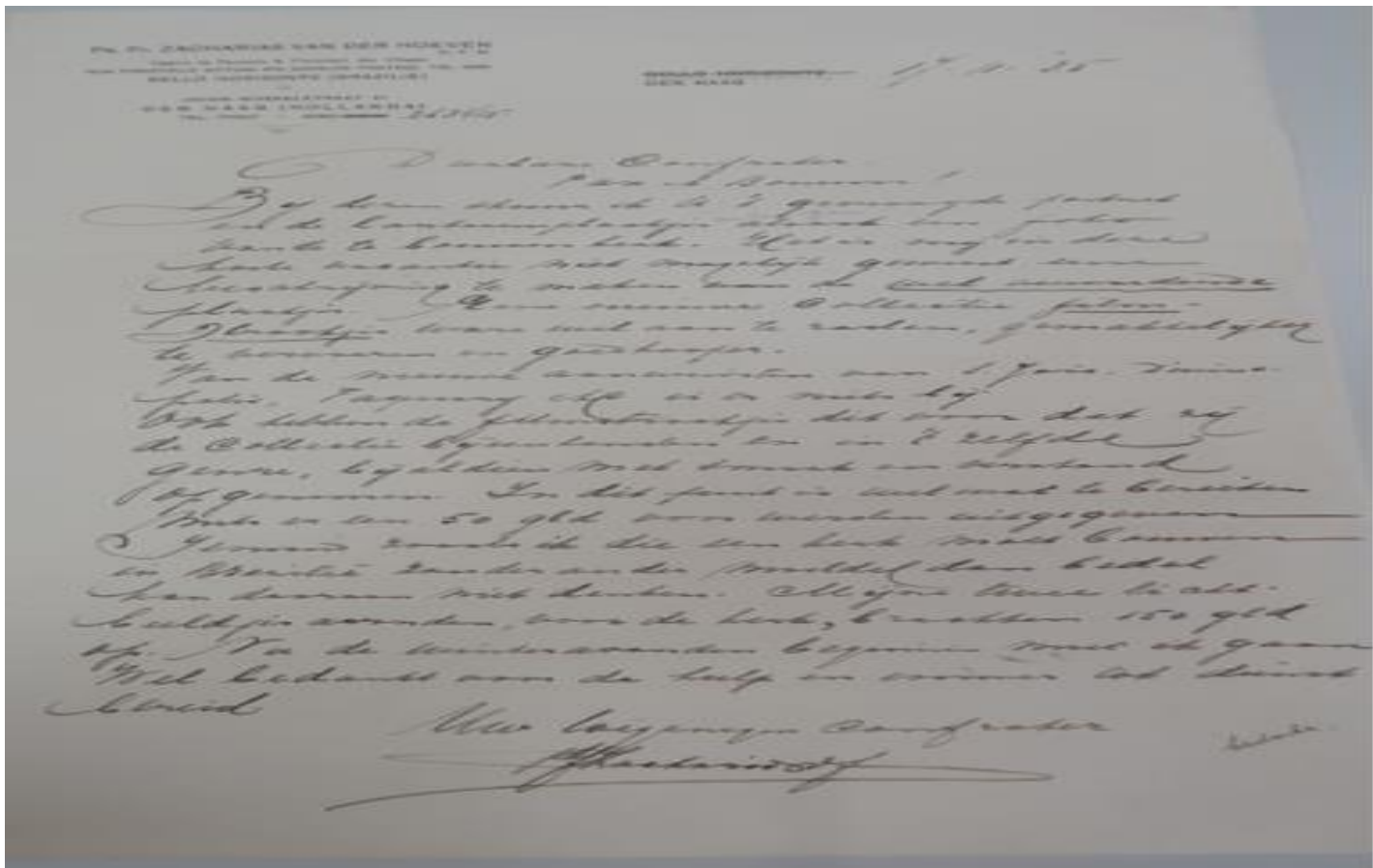
Maar naast al zijn educatieve beslommeringen, was hij ook nog actief als pastor met het geven van cursussen zoals de huwelijksvoorbereiding en als directeur van het 'Apostolaat van Gebed'.

Belo Horizonte : kerk São Francisco das Chagas

Mgr. Antônio dos Santos Cabral richtte de parochie van São Francisco das Chagas (Sint van Franciscus van de Kruiswonden) op in Belo Horizonte, de hoofdstad van de deelstaat Minas Gerais. Hij wees deze parochie toe aan de franciscanen. Frei Feliciano Smitz was een medebroeder en stichter van de São Francisco kerk in 1929. Hij diende vanwege gezondheidsproblemen zijn werkzaamheden te staken. Daarom werd Frei Zacarias als zijn opvolger benoemd in 1932.²² In dat stadsdeel van Belo Horizonte werd hij dus noodgedwongen 'bouwheer' van de monumentale kerk São Francisco das Chagas²³ en stichtte hij de Frei Orlando school.²⁴ Ook beijverde hij zich om de wijk Carlos Prates welvarender te maken door sociale en economische activiteiten te ontplooiën. Zo zorgde hij ervoor dat er beneden het kerkplein sportvelden werden aangelegd, maar ook een kinderopvang en een bejaardenhuis werden gesitueerd. Het tehuis voor ouderen draagt nog altijd zijn naam: 'Lar Frei Zacarias'. Door zijn intense band met de Braziliaanse gemeenschap koos hij zelf voor zijn naturalisatie als Braziliaan op 3 mei 1931. Hij zou er van 1932 tot 1962 zijn pastorale werk verrichten. Zijn werk als priester werd alom erkend en bewonderd in de stad.²⁵

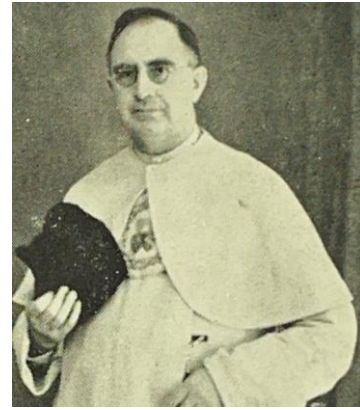
São Francisco das Chagas in Carlos Prates.²⁶ (Parish São Francisco das Chagas - Google Maps)

Twee lichtbeeldjes avonden in Den Haag brachten 150 gld op – bouw van de kerk in Brazilië kan niet zonder bedelen!

Concurrentie: pater Eustachius van Lieshout

Helaas - zo vond Frei Zacarias zelf - kreeg zijn eigen parochie ook enige concurrentie van andere priesterordes te verduren, waardoor dus ook zijn financiële inkomsten achterbleven. Zo herinnert zijn Fancicaanse Medebroeder van Buul dat er "Een buurtparochie was van de Brabantse pater Eustachius van Lieshout pastoor. Hij behoorde tot de 'Heilige Harten' congregatie"²⁷.

Hubertus van Lieshout (Aarle-Rixtel, 3 nov. 1890 – Belo Horizonte, 30 aug. 1943), kloosternaam Eustachius. Zaligverklaring 15 juni 2006 te Belo Horizonte door paus Benedictus XVI. Heiligverklaring loopt nog in 2024.

In 1925 kwam Eustachius naar Brazilië. Zijn eerste standplaats was Aqua Suja in Minas Gerais, een afgelegen plattelandsparochie. Door zijn zegeningen en gebeden genas Eustachius veel zieken en bood hen ook hulp. In 1935 werd hij tot pastoor in Poá benoemd, vlak bij de grote industriestad São Paulo. Daar riepen dagelijks duizenden mensen zijn hulp in als *'Wonderdoener van Poá'*. Dat liep zo uit de hand dat hij in 1941 onderdook in het Braziliaanse binnenland. Erna werd hij overgeplaatst naar Belo Horizonte, waar hij als bouwpastoor van een andere arme arbeidersparochie werd benoemd. In 1943 raakte hij echter door een insectenbeet besmet met vlektyfus en stierf hij op 30 augustus 1943. Zijn begrafenis bleek een soort triomftocht waaraan duizenden gelovigen aan deelnemen. Ook nu nog in 2024 roepen en bidden nog steeds gelovigen bij zijn graf om zijn hulp. Op 30 augustus 1943 bracht Frei Zacharias hem een bezoek. Volgens pater Hermenegild, die kapelaan bij Eustachius was, schreef navolgende aan zijn broer in 1946. Hij schreef over zijn aanwezigheid bij Eustachius in het ziekenhuis: "Ondertussen kwam onze Hollandse buurt pastoor van de Franciscanen om Eustachius te bezoeken"... "Toen hij hem zo slecht vond, heeft hij achter elkaar het H.Oliesel toegediend. Toen ik terugkwam van de telefoon was alles al gebeurd. Ik natuurlijk razend".²⁸ Ook Van Buul bevestigt dat verhaal en vervolgt: *"Frei Zacarias heeft hem enkele dagen voor zijn dood bediend. Toch vormde de heiligheid van Padre Eustáquio een soort doorn in zijn ogen. Hij probeerde van alles om ook een soortgelijke wonderdoener te vinden of in zijn parochie op te leiden. Daardoor hij zou kunnen concurreren met de buurparochie van Eustáquio en er ook financieel garen bij kunnen spinnen. Helaas is hem dat niet gelukt"*. Blijkbaar hoopte hij zo mede de bouwkosten van zijn kerk sneller terug te verdienen. Wel was Frei Zacarias aanwezig bij de opgraving van Eustachius in 1949. Volgens Will van den Boomen waren daar ook "mijn moeder en haar broer Driek bij aanwezig".

In 1949 woonde Frei Zacharias (rechts met kaalhoofd) de opgraving van pater Eustachius bij.

Pater Eustachius opgraving in 1949, was noodzakelijk om hem over te brengen naar een praalgraf, dat door de bedevaartgangers gemakkelijker kon worden bezocht. Nog steeds wordt pater Eustachius jaarlijks op veel plaatsen in Brazilië als een (bijna) heilige vereerd door duizenden pelgrims. Er loopt momenteel een langdurige procedure in Rome om zijn 'zaligverklaring' om te laten zetten in een 'heiligverklaring'.

6 juli 1936 onduidelijk bedankbriefje van Zacharias van der Hoeven o.f.m. Later ondertekent in het Portugese Zacarias.

Dictatuur van de Estado Novo (1930-1945)²⁹

Vanaf de crisis van Encilhamento (1880 – 1890) en de marine-opstanden, teisterde een langdurige cyclus van financiële, politieke en sociale instabiliteit het land tot de 20er jaren. Daardoor vonden er allerlei verschillende civiele, maar ook militaire opstanden plaats. Dat leidde tot grote instabiliteit. Tot 1930 bleef de Braziliaanse regering gedomineerd door rurale grootgrondbezitters. Na de moord op zijn running mate pleegde Getúlio Vargas, de verslagen presidentskandidaat van de oppositie, die de steun van leger genoot, met succes een staatsgreep in 1930. Vargas beloofde, met behulp van het leger, tijdelijk de macht over te nemen. Zij ontbonden echter het Congres,

stelden de grondwet buiten werking en regeerden middels nooddecreten. Tevens verving hij de gouverneurs van de verschillende deelstaten door zijn eigen, loyale aanhangers. In de 30er jaren mislukten drie pogingen om Vargas uit de macht te zetten. De eerste poging vormde de constitutionalistische revolutie in 1932, geleid door de oligarchie van São Paulo. De tweede was een communistische opstand in november 1935. Terwijl de derde een putschpoging door de fascistten werd gepleegd in mei 1938. Die laatste revolte was mede een gevolg van de enorme toevloed van 19de eeuwse immigranten uit Duitsland en Italië. Door hen raakte ook het fascisme in Brazilië in zwang in de twintiger en dertiger jaren. Het vormde een tegenkracht tegen de opkomst van het communistische gedachtengoed. Deze fascistische opstand veroorzaakte een veiligheids crisis, waarbij het Congres nog meer invloed aan de uitvoerende macht overdroeg. Die staatsgreep in 1937 leidde tot de annulering van de verkiezingen in 1938. Zo kon Vargas zijn bevoegdheden als dictator uitbreiden en formaliseren en begon het Estado Novo-tijdperk. Met als gevolg een periode van brutaal overheids geweld en censuur van de media. Tot augustus 1942 bleef Brazilië neutraal in de Tweede Wereldoorlog. Een strategische geschil met nazi-Duitsland én fascistisch Italië over de heerschappij over de zuidelijke Atlantische Oceaan, maar ook vanwege economische voordelen, sloot deze regering zich in 1942 aan bij de geallieerde zijde. Met als gevolg dat de Braziliaanse overheid de Washington-akkoorden ondertekende. De enorme vraag naar rubber en erts door de V.S. resulteerde in de 'Batalha da Borracha', de rubberveldslag, waarin duizenden mensen naar het hart van het Amazonegebied gedwongen werden getransporteerd om daar rubber te gaan tappen. Behalve haar deelname aan de slag om de Atlantische Oceaan, vocht er ook een Braziliaanse militaire eenheid - de Praçinhas – aan de geallieerde zijde mee in Italië. In 1945 schakelde president Getúlio Vargas van een fascistische ideologie over op een meer democratische rechtsvorm.

Politieke onrust

Ook Frei Zacharias ontging deze Braziliaanse politieke onrust niet. In zijn Kerstbrief van 1936 ging hij daarop in. Hij schreef er navolgende over: ...*"Het communisme zit door de gehele wereld. 't Braziliaansche fascisme werkt dapper - Dat is wel defensief maar preventief is 't niet voldoende. 't Is geen katholieke partij, ofschoon 't katholicisme erin aardig heerscht. 't Is een extremisme dat uit (haar?) aard niet ongevaarlijk is. Wat 't hier zal geven? 't Broeit hier aardig. Van regeringskant schijnt 't tegenwicht te kort. Alles komt hier nogal verwaterd en 2^e handsch. Dat doet hopen"*...³⁰ het is de enige nagelaten brief, waarin hij zich over de landelijke politieke situatie uitlaat.

Paço Saraceni 10 mei 1947

Frei Zacarias
Paço Saraceni

Zaten wij nu aardiglijk eens antwoorden op je brief van een maand geleden. Je weet hoe ik overstelpt ben van werk. Daarbij de afzender van P. Com. dat het geld betreft, de twee guldens zullen, treft dat niet de familie Verheijen (Frei Florino), maar wel een Verheijen, een Hollander, die hier woont en dat een maanden met zijn familie in Brazilië is. Die sturen ons nog wel orders en naar Holland te mogen gaan, van Frei Jeronimo dat betreft de aanvragen om naar Holland, Frei Gabriel heeft P. Commissie, Frei Tiago, Frei Saldo, Frei Antonio, Frei Gabriel heeft P. Commissie, die de regering weer overzagen heeft, de beslissing op zich te nemen. Ik zal de onkosten betalen en zorgen dat onze naam daar onbesmet blijft. Dr. Copernicus Pinto Coelho heb ik niet niet kunnen antwoorden. Dat secretaris van dat Instituto Historico heeft zijn beentje wel erg los op. Hij is er nooit. Overigens is de sede van dat Instituut verplaatst. Dat moette wij eenige moeite om dat te vinden. Maar ik zal voor je antwoorden de zorgen. Ik zal de onkosten betalen en zorgen dat onze naam daar onbesmet blijft. P. Commissaris schrijft vanuit Copernicus dat zijne retina recolleerd is. Als dat zo is, maar ik heb er niet veel vertrouwen in, want een maand geleden schreef hij ook zo optimalities en de werkelijkheid was geheel anders en een half het goede ook door het andere gebinderd, dan geloof ik aan een wonder. Maar laten wij hopen dat het in orde is. Ondertussen heb ik de novena voor hem nog niet gesloten. De brief van P. Provinciaal in de aflevering van Maart is "up to date". Wat hebben wij dikwijls zoo gedacht en besproken. En dan werd er van boerhand nog twee ingezamen. Eeden nog kunnen wij ~~aan~~ het Instituut van de apostolische krachten van de regering, met alle officines er bij, voor niets. Was dat nu niet, een pracht-aanbod om in de reest van den brief van P. Provinciaal te proberen? Wij konden dan voorlopig met vakonderwijzers zolang meedoen, als er geen broeders genoeg waren en de broeders die wij hebben, konden direct aan den slag gaan, een zekerd leven en opleiding hebben, zekerdijk vooraf en ook tijdelijk -n de kandidaten konden daar zekerdijk beproefd worden. Onkosten zijn er niet mee gemoeid en maar een pater zou er voor dat commissie nog nodig zijn. Alles is, er, zelfs volledige kapel, een prachtbouw, tuin etc. Daarbij, hier in de hoofdstad, zijn er nog wel te vinden, die het klooster-leven willen omhelzen. Misschien zullen deze ideeën wel eens aangenomen worden over 50 jaren. Nu is onderhand het idee van gree-seminarie ook gerijpt. Olimpio is er mee begonnen. Joaquim zal in Jequitinhonha beginnen. Sof wil in Cordisburgo aanvangen. Het gymnasium in Teofilo Otoni gaat goed. Nog niet ideaal, maar gaat. Je, Diario is allang betaald en wordt geregeld gestuurd. Als er eenige nummers aan ontbreken dan schrijf het maar, dan stuur ik die. Onze kerkbouw gaat goed vooruit. Ik heb het altaar gekregen van Cr\$100.000. Tien honderd contos en de vloer van tachtig heeft de firma Lunardi voor veertig gelaten. Het ijzer voor de deuren in waarde van vijf en zeventig contos, kreeg ik van de Siderurgica van Sabará. Als nu de vitraux nog maar klaar komen voor 31 Augustus, dan wordt de kerk dit jaar met het gouden jubilee van de stad, geconsacreerd. Het provinciaal van de Provincia I, Conceição, gaf unaniem permissie aan P. Saulo om naar ons commissariaat over te gaan. De bschildering van het plafon van onze matriz is klaar en zeer goed uitgevallen, volgens allen. Met de hartelijkste groeten van ons allen vooral ook aan P. Reverende, je toegenegen confrater: *P. Zacarias ofon*
3 de nov.

Brief van Frei Zacarias d.d. 10 mei 1947.

Van Buul vervolgt: "Het kerkgebouw werd van gewapend beton gemaakt en lag bovenop een heuvelrug, zodat het boven de stad uittorende. Zacharias liet alle materialen voor de nieuwbouw uit Europa komen. Vanaf het station diende al die materialen te worden overgeladen op ezeltjes, die hun vrachten naar de bouwplaats transporteerden. Om de logistiek zo goed mogelijk te laten verlopen kocht hij ook wel ambtenaren om met doosjes sigaren".

Nu is onderhand het idee van gree-seminarie ook gerijpt. Olimpio is er mee begonnen. Joaquim zal in Jequitinhonha beginnen. Sof wil in Cordisburgo aanvangen. Het gymnasium in Teofilo Otoni gaat goed. Nog niet ideaal, maar gaat. Je, Diario is allang betaald en wordt geregeld gestuurd. Als er eenige nummers aan ontbreken dan schrijf het maar, dan stuur ik die. Onze kerkbouw gaat goed vooruit. Ik heb het altaar gekregen van Cr\$100.000. Tien honderd contos en de vloer van tachtig heeft de firma Lunardi voor veertig gelaten. Het ijzer voor de deuren in waarde van vijf en zeventig contos, kreeg ik van de Siderurgica van Sabará. Als nu de vitraux nog maar klaar komen voor 31 Augustus, dan wordt de kerk dit jaar met het gouden jubilee van de stad, geconsacreerd. Het provinciaal van de Provincia I, Conceição, gaf unaniem permissie aan P. Saulo om naar ons commissariaat over te gaan. De bschildering van het plafon van onze matriz is klaar en zeer goed uitgevallen, volgens allen. Met de hartelijkste groeten van ons allen vooral ook aan P. Reverende, je toegenegen confrater: *P. Zacarias ofon*
3 de nov.

Detail uit de Brief van Frei Zacarias d.d. 10 mei 1947; bouw van de kerk bijna gereed.

São Francisco das Chagas in Carlos Prates. ³² (Parish São Francisco das Chagas - Google Maps)

Interieur van de kerk São Francisco das Chagas in Carlos Prates, anno 2024.

20 januari 1951 Zacarias van der Hoeven – foto privé bezit

Gedenksteen ter ere van Zacarias in São Francisco das Chagas in Carlos Prates

Alle franciscaanse priesters die in de parochie São Francisco das Chagas in Carlos Prates werkzaam waren.

Tweede Democratische Periode (1946-1964)

De geallieerde overwinning over Duitsland en Japan, betekende het einde van de fascistische regimes in Europa en Azië. Ook de positie van Vargas bleek daardoor onhoudbaar en vond er opnieuw een militaire staatsgreep plaats. Daarbij werd de democratie "hersteld" door hetzelfde leger, dat 15 jaar eerder daar een einde aan had gemaakt. Na verkiezingen werd een nieuwe grondwet aangenomen in 1946. Getúlio Vargas werd nog voor één laatste termijn herkozen in 1950. Daarna pleegde Vargas echter zelfmoord in 1954 te midden van alweer de zoveelste politieke crisis. Juscelino Kubitschek werd vervolgens tot president van Brazilië gekozen in 1955. Hij nam een verzoenende houding aan ten opzichte van de politieke oppositie, die hem daardoor in staat stelde zonder grote crises te regeren. De economie en de industriële sector groeiden opmerkelijk.

Ook besloot Kubitschek om in het midden van het land een nieuwe hoofdstad 'Brasilia' te bouwen. Een erg vergaand besluit, aangezien de Braziliaanse bevolking sinds de kolonisatie vooral in haar kuststeden woonde. Het binnenland bestond nog grotendeels uit onontgonnen gebieden, zoals de Cerrado. Toch werd Brasilia in een recordtempo gebouwd en kon de nieuwe hoofdstad door Kubitschek in 1960 worden geïnaugureerd.³³ Zijn opvolger Jânio Quadros trad echter binnen een jaar plotseling af in 1961. Zijn opvolger was zijn vice-president, João Goulart. Hij wekte zulke sterke politieke oppositie op, dat ook hij in april 1964 werd afgezet bij wederom een staatsgreep, die resulteerde in een militaire dictatuur.

Brasilia: kathedraal van architect Oscar Niemeyer.

Belo Horizonte 13-11-1949

Hoogw. F. Provinciaal.

Van de hand van de provincie
17-11-49 - Belo Horizonte 17-11-49

Blijfskand bij aankomst het lang verwachte nieuws telegrafisch ontvangen. Onze hartelijken dank voor de-
 ne spoedige mededeling en onze oprichte en dankbare
 felicitatie met het wilslagen van de samenstelling van
 het nieuwe kabinet. Daar is veel gedacht, gewikt en gewogen
 en gezien naar het verleden en de verre toekomst, waar-
 voor zelfs een jong troefje is uitgespeeld. Alle sectoren
 zijn vertegenwoordigd, ofschoon een lacuna (het profa-
 ne onderwijs) zich laat voelen. Maar deze leegte zal
 straks wel aangevuld worden, denk ik, althut concept van
 de eerste definitievergadering los komt.

Het heterogene van het oude lichaam, zou zeker, door vrije keuze
 zoön resultaat nooit hebben mogen boeken. De reeds ingekomen
 telegrammen en brieven betuigen alleen maar waardering
 van het eindbesluit van het vruchtbaar werken van UH, wat de kroon zette op ons tobben van 50 jaren en het nieu-
 we schip met volle zeilen en alle verwachting het ruime op-
 opstuurt. Onze dank zal algemeen vertolkt worden op het feest
 van de oprichting en den blijvende band doen stichten van
 werkelijke en echte erkenning.

Met de vurigste gebeden voor elkaar en inner den H. Regen
 van UH en de liefdevolle Moeder-Provincie: *W. de Vries*
2-11-49 - 17-11-49

11 Nov. '49.

Johannes Peter Guites,

U is de grote drukte tegelijk in en de veelzijdige medent Brazil
 door heelte overuren hebben, dan ik niet wilten U een hartelijk
 gelukwens te sturen bij de benoeming tot eerste voorzitter van de Pro-
 vinciale Raad van Belo Horizonte, de laatste tijdelijke voorzitter.
 U weet waarom ik allen lijken heel "verschrik" de meest gezonde
 kandidaat voor de eerste Provinciale te worden van de streek
 Provincie, U weet ook dat ik daarom alle waardering heb voor
 de Bijzondere Raad van de Provincie en ik weet ook dat het
 U de uitnodiging heb ook om als eerste voorzitter de Provincie met
 raad en daad bij te staan en dat hem de eerste stichting te leiden
 van de streek Provincie die van nu af voort eigen weg leeft te bepalen
 en naar allen toekomst te streven. Ik heb alle vertrouwen dat deze
 toekomst reeds zal zijn, dat de Provincie tot heel veel zal komen
 en rijk vruchten zal dragen van fruitbaarheid en vruchtbaar
 opstand. Ik weet U toe dat U daarom veel vreemde moet beleven.

In antwoord op de brief waarvoor mij mijn hartelijke dank, het
 volgende: Inderdaad zijn niet alle tinnen van dinst in het alpe
 definitie van vertegenwoordiging, maar ik geloof dat een het systeem van
 evenwijdige vertegenwoordiging in het definitie niet straf moet
 doorvoeren en ook niet kan doorvoeren, vooral wanneer men het alpe
 in Brazil nog verboden wil zien het een soort regionale vertegen-
 woordiging. Aan een kan voldoende op de hoogte zijn van verschillende
 arbeidsverreken. In dit geval is dit vaker nu, want zowel de Pro-
 vincie als de Guites zijn uit het onderwijs voortgekomen, U hebt
 daar steeds het meeste contact een gehad, terwijl ook P. Rufina
 eigenlijk een man van het onderwijs is en heel goed weet in het
 onderwijs terecht kan komen.

Het verbaast me dat de stichting van het nieuwe college, ontrent
 alle moeilijkheden, toch en viel tot stand komt. De goedkeuring van
 de wetswet was het laatste wat ik er voor heb kunnen doen, want toen
 we verzoek over het oopen van de lesing doen, heb ik al niets meer
 te vertellen omdat intussen de eigen definitie bekend was.

Door het lange trainen van Rome en het daarop gevolgde besluit
 van de congregatie capitulaire niet hier maar in Brazil te doen houden
 is de werkzaamte weer uitgesteld. Ik zou U willen aanraden nog een
 half jaar te wachten totdat P. Josephin voldoende is ingewerkt. Maar
 dat zou U ook van harte welkom zijn. Tot allen dan en veel
 succes bij de benoemingen, U is kro de.

23-11-1949 brief aan Provinciaal te Weert (Ned.) //16-12-1949 brief aan nieuwe Provinciaal in Belo-Horizonte. Vanaf dan is er in Brazilië van een zelfstandig Provincie der Minderbroeders sprake.

Congres van de Commissaris van het Heilig Kruis; Gesticht in 1949, in dit klooster dat voorafging aan de oprichting van de Provincie van het Heilig Kruis. Het concilie werd bijgewoond door de provinciaal van Hollanda, pater Apolinario van Heuven.

Op 11 december 1949 berichtte pater Apollinaris van Leeuwen - de Provinciaal in Weert - aan zijne broeders in Brazilië navolgende. De Algemeen Overste van de Franciscanen had op 16 november het decreet ondertekend waardoor er een Braziliaanse zelfstandige franciscaanse kerkprovincie ontstond. Al eerder op 25 november had frei Zacarias aan de bisschoppen laten weten dat de minderbroeders een zelfstandige provincie zouden willen gaan vormen. Waarbij het eerste bestuur bestond uit frei Serafim Lunter – provinciaal overste -; frei Zacarias van der Hoeven - custos (=vice provinciaal); frei Brás Berten, frei Rufino Peters, frei Olímpio Reichert en frei Jerônimo Jansen als definitoren (= raadsleden).³⁴ In de vijftiger jaren heeft Frei Zacarias een groot aantal taken op zich genomen, die hem een beetje over het hoofd lijken te groeien...zie zijn brief hieronder....

PAROQUIA S. FRANCISCO DAS CHAGAS

PRAÇA S. FRANCISCO, 223
CAIXA POSTAL 174
BELO HORIZONTE

Belo Horizonte 14 Maart 1954

Beste Mia en Pieter

Zojuist ontvang ik den brief van Mia en dat gaf mij een schok. Hoe is het mogelijk zoveel tijd zonder dat wij elkaar schrijven! Niet dat ik niet dikwijls aan jullie denk. Maar daar schiet geen tijd over, ik sta er zelf van verstomd, dat het al weer zolang geleden is dat wij elkaar zagen. Maar laat ik eerst even bedanken voor de verjaringsbrief. Ik ben altijd erg verlegen, als anderen zoo aan mij denken en schrijven terwijl ik zoo weinig schrijf. Ik eis dat dan ook niet. Wij zijn hier een tijdje met practies drie man geweest en dat is voor ene parochie met 30.000 zielen niet te doen. Daar zijn twee gestichten in de parochie met zusters en die moeten iederen dag H. Mis hebben. Zij hebben allebei een college er bij. Dat kost mij practies twee s' ochtends twee Kapelaars. Ik heb nu twee oudjes er bij en een rustend oud-pastoor, een wereldheer. Anders kwam ik ook niet klaar met de HH. Missen. Want bestelde Missen heb ik in overvloed. Als ik tien paters had had ik nog voor ieder alle dagen ene H. Mis. Mijne inkomsten zijn dan ook voldoende, ofschoon de levensstandaard hier buitengewoon hoog is. Maar het werk is tot en met. Dit jaar hebben wij 2.500 kinderen op de catechismus. Daar zijn zes scholen, drie bewaarscholen en drie andere en nog zijn er vierhonderd kinderen die niet school gaan. Daar is nog een avondschool met driehonderd knulletjes die overdag werken en nooit school hebben kunnen gaan. Begin er maar eens aan. De onderwijzeressen moeten ook nog eerst les hebben in

14 maart 1954; Brief van Zacarias aan Mia en Pieter; dochter & schoonzoon van Zacarias broer Johannes van der Hoeven; p. 1.

PAROQUIA S. FRANCISCO DAS CHAGAS

PRAÇA S. FRANCISCO, 223
CAIXA POSTAL 174
BELO HORIZONTE

-2-

willen die les geven. Ik Beschik nog niet over voldoende leerkrachten. Dat geeft allemaal te doen. Zoals vader wel zal hebben meegedeeld ben ik geopereerd van een breuk en heeft mij dat grapje met de retraite die ik moeten maken een maand stilstaan gekost. Ik ben nu weer in activiteit op het groot-seminarie en geef daar iederen dag les. Dan schrijf ik een parochieblaadje dat iedere week uitkomt. Ge ziet er is werk aan de winkel. Wat de stukjes van Piet betreft Ik heb ze allemaal laten inlijsten in prachtige lijsten en deze week ga ik beginnen met ze tentoon te stellen. Daar is nog geen gelegenheid geweest. Daar zijn hier voortdurend tentoonstellingen. Maar het komt in orde. Van Opa heb ik verkocht en heb vader opdracht gegeven aan Opa 100 gulden te betalen. Dat heb ik trouwens ook aan Opa geschreven. Ik heb den verjaardag van Piet niet vergeten den elfden Maart. Het schrijven voor mij zo moeilijk. Ik houd de noodzakelijke correspondentie van de parochie niet bij. Iedereen klaagt. Het is van het jaar 25 jaar geleden dat de parochie bestaat en dat moet groot gevierd worden. De toren krijgt een carrillon en een uurwerk. Dat komt op een ton, honderd duizend gulden. Dus daar moet voor gewerkt worden. Dan ben ik druk bezig met mijn parochie school. Ik heb nu een grote kermis op touw gezet met zweefmolen, schommels en allerlei vermakelijkheden. Allemaal gehuurd. Daar gaat ook werk in zitten. Met dat al kan ik de parochie niet nalaten te verzorgen. De twee dagen nadat ik thuis kwam heb ik direct zeven uren in de biechtstoel moeten zitten, daarna's voor eerste vrijdag, eerste zaterdag en eerste zondag. Ik hoop binnenkort een gunstige uitslag te kunnen geven van de verkoop van de stukjes. Ik zal veel bidden voor Jetje en Petra en ook dat de derde maar met vlag en wimpel worde binnengehaald. De hartelijkste groeten aan vader en moeder en Hans en Rie en Franz en Wil en kroost. Ik wist niet dat jullie verhuist waren. Ik vind het erg lief van Tonie dat zij jullie een beter onderdak bezorgd heeft. Doe haar ook vele groeten. Nog immer denk ik aan haar als ik de mooie paramenten gebruik die nog steeds in de beste welstand zijn. Hartelijk omhelsd van oom

14 maart 1954; Brief van Zacarias aan Mia en Pieter; dochter & schoonzoon van Zacarias broer Johannes van der Hoeven; p. 2.

Goede Week – processie op straat

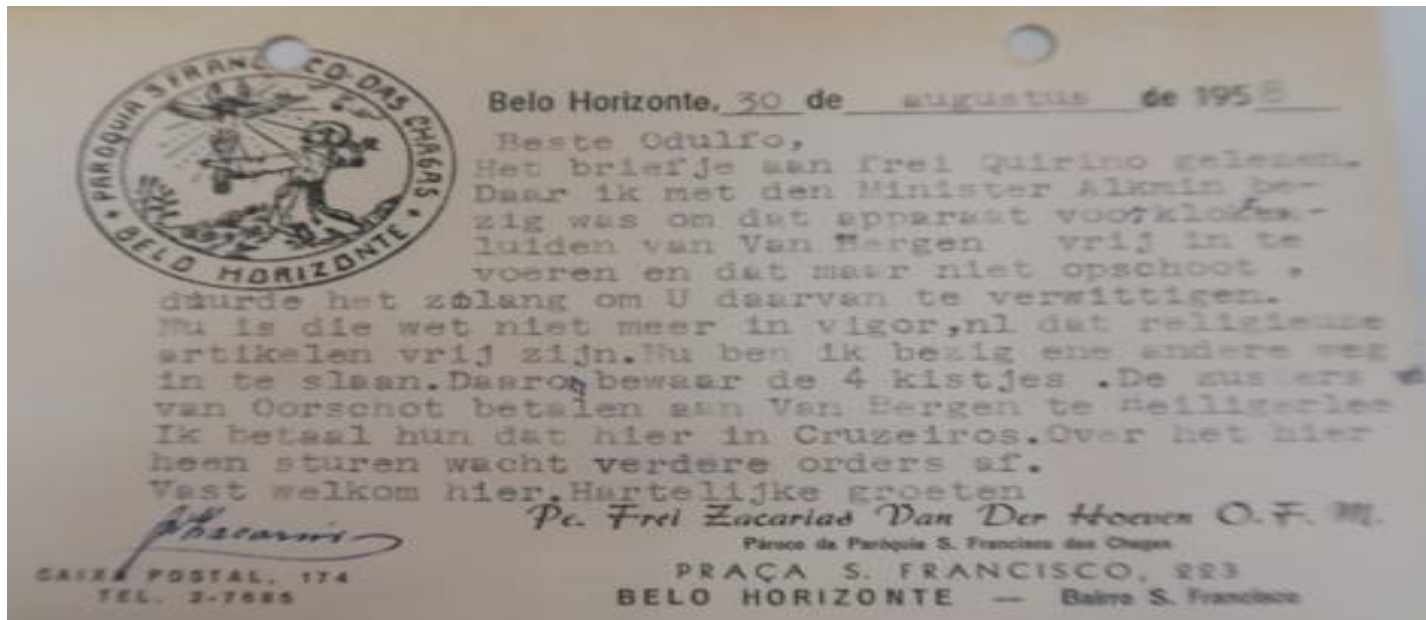
“Zacarias onderhield een zeer goed contact met de aartsbisschop in Belo Horizonte”, aldus pater Gerard van Buul. “Mede door zijn nauwe banden met de aartsbisschop, werd hij verbonden aan de pas door het bisdom opgerichte katholieke universiteit. Of hij daar ook les heeft gegeven, weet ik niet. Maar hij legde wel het fundament voor het natuurhistorische museum van de universiteit. Naast zijn werk als bouwpastor, was hij tevens de overste van het klooster en lid van het hoofdbestuur van de Franciscanen in Minas Gerais”.

Links voorste rij: Frei Zacarias – docent (?) aan de katholieke universiteit.

Volgens Van Buul had Zacarias ook wat minder positieve kanten. “Hij was niet alleen een ‘potentaat’ voor zijn parochianen, maar ook voor zijn eigen kapelaans. Die kregen van hem zelfs

géén lucifers om hun pijpen of sigaren mee aan te steken. Dus dat deden zij dan maar stiekem aan de kaarsen in zijn kerk. Ook durfden deze medewerkers hem géén weerwoord te geven. Slechts de koster én tevens koördigent, de lekenbroeder, Remi Hendriks, was de enige die het niet zonder meer altijd eens was met Zacarias". Van Buul vertelt nog een andere anekdote: "Aan de voet van de heuvel waar de parochiekerk stond, liep een spoorlijn waar al veel ongelukken hadden plaatsgevonden. Frei Zacarias ging daar in vol ornaat op af voorzien van wijwaterskwast en -vat. Hij heeft de spoorlijn gezegend en bezworen géén verdere slachtoffers meer te maken. Door zijn tussenkomst werd de spoorlijn beveiligd en werden er slagbomen geplaatst".

Briefje Frei Zacarias d.d. 30 augustus 1958; vrije invoer van apparaat voor het klokkenluiden niet meer mogelijk.. dus een andere weg... waar 4 kistjes (sigaren?) bij van pas komen....

Evenement op het hoofdkantoor van de sociale dienstverlening van het Mineira-reisnetwerk in 1956³⁵.

Belo Horizonte 2-2-1959

BerKore, Pater Missieprocurator

Pax et Bonum

x. Zacarias
Gerst

Het is de eerste maal dat ik met U correspondeer en is het mogelijk dat ik aan een ondergeschikt adres moet zijn. Dat vergeeft U wel en stuurt U dat wel door. Ik heb namelijk, enige tijd geleden, al meer dan zes maanden, een bestelling gedaan bij van Bergen in Groningen, namelijk een mechanisme om klokken electrisch te luiden. Dat moet in vier kistjes bij de missieprocuratie in Weert aangekomen zijn. Omdat ik het razend druk heb en ook een weg aan het zoeken ben om dat zonder belasting in te voeren, verzoekt ik P. Gardiaan, U daarvan op de hoogte te stellen, in dien tijd P. Odulphus, iets wat bij hem niet thuis hoorde, zoals hij schreef. Enfin daarbij kwam de betalingskwestie. Door rekeningcourant tussen Weert en Divinópolis was dat niet mogelijk en hebben de zusters van Gerschoot zich daarvoor geleend, die daarmee met de inflatie van onze munt, 100% mee verdiend hebben. Dat is goed besteed en is verrekend. Ondertussen is onze gardiaan, gardiaan in Divinópolis geworden en ben ik zijn opvolger geworden na 6 jaren principalis, 9 jaren praeses, 3 jaren custos, 3 gardiaan e 6 jaren vicair, zodat ik onderhand de eeuwige lakensuitdeeler kan betiteld worden. Maar met dat al krijg ik er geen tijd bij om mij te verdubbelen. Dat alles is de oorzaak dat ik bij pastoor, al 27 jaren, en meer werkzaamheden, geen aan van schrijven ben. Maar er zijn drie wegen mogelijk om dat mechanisme zonder belasting binnen te krijgen, óf door de paters van den H. Geest die dat door de douane van Belém in het land krijgen (van Belém naar hier, eenmaal binnen, is gemakkelijk) óf wel langs wettelijke weg, zoals het den Picpussen is gelukt, maar daar mee ben ik nog niet klaar, óf ten laatste door mij zelf, als ik eind mei in Holland kom. Door de paters van den H. Geest is wel het meest aanbevolen. Zoudt U dat eens willen informeren en dat, als er missionarissen van hen naar Belém gaan, door hen willen despachieren? Die paters hebben aan mij veel te danken daar ik voor hen hier in Belo Horizonte bij het aanwinnen van grond voor hun seminarie en andere diensten in dezelfde zin van belastingontduiking grote diensten bewezen heb. U doet dat wel voor óf U belast wel een van Uw ondergeschikten en dan krijg ik wel ~~even~~ een berichtje, waarvoor ik U bij voorbaat dank. Uw medebroeder *Frei Zacarias van der Pijl*

Brief van Frei Zacarias d.d. 2 februari 1959 voorstel om de belasting te ontduiken.

Veranderingen in RK-Kerk in Brazilië.

Welke denkbeelden Frei Zacarias op godsdienstig, theologisch en filosofisch terrein erop nahield valt helaas niet in zijn brieven te lezen. Het zal hem ongetwijfeld veel moeite hebben gevegd om zich aan de ingrijpende veranderingen aan te passen. Door het Tweede Vaticaanse Concilie (1962 – 1965), waaraan maar liefst 2.540 bisschoppen deel namen, werd onder meer besloten de missen in de landstaal te houden, het altaar in de kerk te plaatsen, de inspraak van leken in de besluitvorming en de inzet om de levensomstandigheden van de gelovigen te verbeteren. Uit andere kerkelijke bronnen wordt duidelijk dat er naar nieuwe vormen van apostolaat door de jongere generatie priesters werd nagestreefd. De 'oude' paters keerden zich echter tegen alle nieuwigheden. Zo schrijft Karmeliet Frei Constantino (Frits Hoedemakers) aan zijn ouders in 1960, *"Het was mijn taak niet om de mensen te leren lezen. Ik moest godsdienst les geven. Je mocht de mensen niet mondiger maken. Maar wat hebben ze aan al die verhaaltjes als ze creperen van de honger?"* De ivoren toren van de Karmelieten ging hem steeds meer tegenstaan. *"We hadden totaal geen binding met het echte leven".... "Over je twijfels sprak je nooit met jaargenoten. Praten over religieuze zwakheid was een groot taboe".* Karmeliet Frei Ildefonso, Bertus Arling, observeert: *"Je zag steeds meer de discrepantie tussen hoe de rijke mensen werden behandeld en de arme parochianen werden afgescheept. Ik zong de mooiste 'Ave Marias' voor de mensen met geld....Dat maakte mij steeds meer ontevreden. Wil ik (wel) deel uitmaken van een gezelschap dat aan de zijde staat van de bezittende klasse?"* Uit een interview in 1964 met Karmeliet Frei Luciano, Geert Emming komt naar voren dat, *"In Brazilië de helft van het aantal kinderen sterft dat op het platteland wordt geboren en wel door verdroging van de ingewanden of aan vergiftiging van het drinkwater. Toch zijn er nog gezinnen met twintig kinderen en streken waar de mensen straatarm zijn en toch gelukkig leven en waar iedereen gastvrij wordt onthaald. Er zijn géén sociale voozieninegn, géén cooperaties van boeren, bijzonder veel krotten en iedereen loopt hier met een revolver of mes"....* In een dagboek van missionaris en Carmeliet Carlos Mesters vallen navolgende passages te lezen over de situatie op het Braziliaanse platteland.³⁶ *"De onwetendheid op het gebied van gezondheid en hygiëne is één van de hoofdoorzaken van dat bijna de helft van alle kinderen hier sterft voor het tweede levensjaar... Het dichtstbijzijnde ziekenhuis ligt zestig kilometer verderop..de mensen kopen huismiddeltjes of pillen die door de reclame op de radio worden aangeprezen en die overal voor zouden helpen...maar die helpen vrijwel niet...Genésio en Totonia hadden elf kinderen en hebben er zeven van verloren. Van die zeven stierven er drie in één maand tijdens de grote droogte van 1970. Hier sterft ongeveer de helft van de kinderen".* Wat de godsdienstige bijeenkomsten betreft: *"Ze organiseren alles zelf, zonder priester, zonder officiële kerk, en dat wordt door iedereen als volkomen normaal ervaren.. Binnen een maand heb ik hier 250 kinderen gedoopt".* *"De toestand van de gezinnen lijkt niet al te best. Omdat de familieleden onderling trouwen, zijn er veel lichaaemelijk en geestelijk gehandicapte kinderen. Verder zie je maar heel weinig genegenheid tussen man en vrouw. De verhoudingen lijken nogal hard, net als het leven zelf. Ook lijkt het dat kinderen nogal grof worden behandeld. De ouders schelden en slaan.. het is normaal om ieder jaar een kind te krijgen.... Het is in deze sociale problemen, die zo zijn ontstaan, dat het heersende kapitalistische systeem, als in een spiegel, het beeld van zijn eigen corruptie en verrotting kan zien"....* Tijdens zijn bezoek aan een zeer geïsoleerd dorp, observeert Mesters dat grootgrondbezitter *"familie Chaves, alle gronden in de streek in bezit heeft"....* Daarentegen *"Kun je het leven van de vader van het gezin in één zin samenvatten; van zonsopgang tot – ondergang werken op het land, met primitief gereedschap, alleen maar om genoeg van de grond te halen om niet dood te gaan van de honger, hij, zijn vrouw en zijn kinderen. Hij leeft alleen maar om te kunnen overleven. Al het werk wordt gedaan om tenminste zelf iets te eten te hebben...Wat het heersende wereldsysteem vooral voortbrengt, is een enorm aantal gemarginaliseerde mensen".* Geert Emming vervolgt: *"De grootste kwaal in Brazilië is de corruptie. Bijna alle ambtenaren van hoog tot laag worden omgekocht en niemand doet daar wat aan"....Een pater heeft een parochie die net zo groot is als heel Nederland"....* Terwijl *"Kerken en scholen er bijna niet zijn in Brazilië"*.³⁷ Frei Renato, Jan Dousi, meent dat er *"Alleen in de stad Sao Paulo zijn er meer dan 30.000 verlaten 'straatzwervertjes', die dagelijks langs de deur komen om voedsel en kleding"....* *"het priestertekort is één van de grootste problemen op godsdienstig gebied. Er zijn nu ongeveer 11.000 priesters in Brazilië en er ontbreken er zo'n 70.000"*.

Frei Zacarias (onbekend waar en wanneer)

Dousi raakt ook onder de indruk van de 'bevrijdingstheologie' van de Peruaanse theoloog Gutiérrez, de Braziliaanse Dom Helder Camara en de Fransiscanen Leonardo Boff en Paulo Evaristo Arns. Deze laatste verkocht zijn aartsbisschoppelijke paleis in Sao Paulo voor 6 miljoen gulden. Daarmee kocht hij 250 kavels in de sloppenwijken om er gemeenschapsruimten te bouwen. Ook streed hij tegen de militaire dictatuur door onderzoek te doen naar de mensenrechten, verdwijningen en de rechtse doodseskaders. De paters zelf dienen ook op te passen voor hun ultrarechtse katholieke parochianen, zoals de leden van de 'Tradição, Família e Propriedade' (TFP = Traditie, Gezin en Eigendom), dat in 1960 werd opgericht. Geestelijken, die mogelijk communistische sympathieën erop nahouden, werden door militairen gezocht en meegenomen voor verhoor. Frei Cornélio, Antoon Cornelissen schreef over die verdachtmakingen: *"Als ik een pak voedsel bracht naar arme parochianen werd dat al gezien als een communistische actie"*. Frei Gabriel, Hennie Haamberg schreef regelmatig over de corruptie en de misdaad in zijn omgeving. *"De politie heeft verschillende families vermoord in Rio, als ook arme straatjongens. Dit allemaal zonder motief".... "Op economisch gebied vergaat het Brazilië heel slecht. De armen worden steeds armer en de rijken steeds rijker"*.³⁸

Frei Zacharias bezoekt mijn vader Fran van der Hoeven in Alkmaar in 1959.

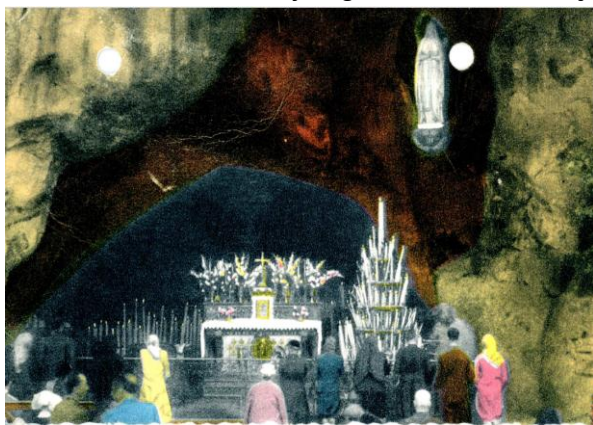

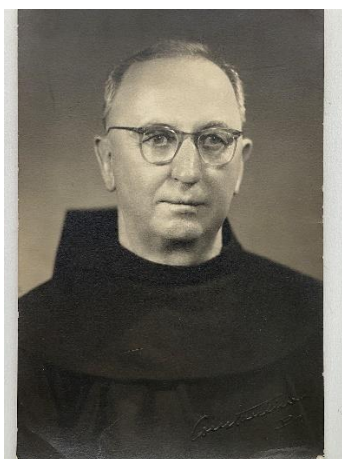
Karel Portier (Batavia 19 sept. 1948 – Nijmegen 23 juli 1960)

Lourdes

In september 1959 mocht Karel Portier ³⁹mee naar de bedevaartsplaats Lourdes met onze 'heerroom Gerard', die voor vakantie in Nederland verbleef. Nooit heb ik (Lucas van der Hoeven) er met Karel over gesproken, maar ik kreeg destijds sterk de indruk, dat hij toch erg was geroerd door de onderdompeling in het bad van onder de Mariagrot. Na terugkomst kreeg ik het gevoel dat hij zich met zijn levenslot had verzoend. Hij leek zich wel enigermate bewust te zijn van zijn naderend levenseinde. Hij nam een Mariabeeldje gevuld met Lourdeswater mee terug en ook een Mariabeeldje dat 's nachts uit zichzelf licht werd door het toegepaste zwak radioactieve materiaal. Nog steeds ben ik verbaasd over die persoonlijkheidsverandering die dat wonderlijke gebeuren in Lourdes bij hem teweeg heeft gebracht. Onze 'heerroom' en Franciscan Gerard, Zacharias van der Hoeven (broer van mijn grootvader), vergezelde Karel naar Lourdes. Heerroom Gerard schrijft op 28 september 1959 een kaart, die moeilijk leesbaar is. Hij schreef onder meer dat, *"Kareltje het uitstekend heeft gemaakt. Is tweemaal in het bad geweest. Ik heb de H.Mis voor hem opgedragen. Bijna al deze dagen ter communie geweest. Heeft ieder keer geassisteerd en alles gezien. Meermaals bij de grot geweest en alle dagen de zegen van het H. Sacrament gehad, heeft heerlijk gegeten, veel gebeden dan. Met andere kinderen heerlijk omgegaan. Hij heeft met mij gereisd in dezelfde coupé geslapen en heeft zo iets heelemaal niet vreemd gevonden. Later een brief. Hartelijke groeten van Kareltje en oom Gerard"*.

Lourdes bezoek op 28 september 1959

45. LOURDES
La Grotte Miraculeuse, dont le nouvel Autel,
en marbre des Pyrénées,
a été consacré le 27 janvier 1958

LOURDES
CENTRE MONDIAL
DE PELERINAGE

*Groetjes van
Karel Portier
26.9.59*

ÉDITION P. DOUCET, 8, PLACE PRINCIPALE - LOURDES - TRL 7.00

*Mme. M. Macdonald
Travaux - Publics
Numbura
Pianola - Urundi
Congo Belge.*

'Heerom' Gerard van der Hoeven (missionaris in Brazilië). Zijn broer hertrouwde met de moeder van Ben Portier. Deze laatste huwde Alice Sadée, haar ééige tweelingzus is Wil van der Hoeven -Sadée (moeder van de auteur).

Uit december 1959 dateert een bandrecorder opname, waarop Karel Portier en het gezin Van der Hoeven een kerstboodschap aan de tweelingzus van mijn moeder Alice Portier-Sadée is vastgelegd. Mijn moeder zegt over Frei Gerard navolgende. Hij heeft een keer voor de radio gesproken en is op weg naar Rome en Fatima. Het is een heel vitale man".

In zijn brief van 9 oktober 1959 schrijft vader Ben Portier aan zijn zoon: "Oom Gerard stuurde een kaartje uit Lourdes en een brief uit Amsterdam; toen jullie weer terug waren. Je zult misschien wel erg moe zijn geweest van al die reizen in de trein en de drukte in Lourdes. Vind je het er niet erg mooi? En dan te bedenken, dat 100 jaar geleden daar Onze Lieve Vrouw verscheen in de grot aan Bernadette. Ik hoop toch dat mammi en ik misschien de andere kinderen daar ook nog eens te bedevaart mogen gaan. – Nu ben je allang weer op school. Hoe gaat het daar, kun je gemakkelijk mee?"... je schreef al 2½ week niet, ook niet aan vriendjes Herwig Janssens en Jan Huys. Dat moet je maar eens een keertje niet spelen want zij deden toch ook moeite voor jou. Doen Karel anders patse billes".

BENEFICÊNCIA FRANCISCANA

Sede: Praça São Francisco, 223 — Belo Horizonte — (Bairro São Francisco)
Caixa Postal 174 - TELEFONE 2-7685

FUNDADA EM 10 DE MARÇO DE 1933 (MINAS GERAIS AND STATE N.º 10)
Instituto de caridade reconhecido pelo Decreto-lei 67, artigo 54, ofício N.º 79.027 de 28 de maio de 1938;
Isenta de impostos: Vol. de 4 de janeiro a junho de 1938, Livro de decisões, pag. 465 1.º
79.027 ao 3.º coletor estadual etc. de 2-6-1938.

Belo Horizonte 23 juli 1960

Beste Marianus

Dat heeft even lang geduurd. Maar de omstandigheden maken het ingewikkeld.

Ik heb geprobeerd langs verschillende wegen om de bedden zonder douanerechten binnen te krijgen. Maar dat lukte niet. Veel te omslachtig. Ik heb dus moeten wachten tot Solanus weer terug was. En dat duurde nog

al lang. Eindelijk kwam die hier langs en heb ik hem de zaak voorgelegd.

Nu eindelijk heeft Solanus mij den weg meegedeeld.

Daar moet een document gemaakt worden waaruit bewezen wordt dat de

Medische Missie Actie "Memisa" aan de "BENEFICÊNCIA FRANCISCANA",

gevestigd in Belo Horizonte, cadeau doet, ten gunste van haar hospitaal

Materniteit "ANTONIO FREDERICO OZANAN", gevezeerd door den consul

van Brazilië. Ik geef hierbij een vertaling, zodat de consul dat

maar behoeft te ondertekenen. Gelieve dat voor mij in orde te brengen

en de procure zal dan bevrijd blijven van de grote ruimte die de bed-

den innemen. De ^{fre}Kraamvrouw-hospitaal is dezer dagen klaar gekomen en

kan dan binnen enkele dagen beginnen te werken.

Hierbij mijne verontschuldiging en mijn hartelijken dank voor het ge-

duld en den goeden wil. Hier in Brazilië gaat alles zeer langzaam te

meer wanneer het regeringszaken betreft.

Met de hartelijkste groeten ook aan de confraters van de procure, bij-

zonder Sigibald, den definitior, Philippe en Bróder medewerker.

Bijlage
225

Brief van Frei Zacarias d.d. 23 juli 1960; een voorstel om de belasting te ontduiken.

1962 (?) plechtige afscheids hoogmis ter gelegenheid van het afscheid Frei Zacarias van zijn parochiekerk in Belo Horizonte.

1962 (?) plechtige hoogmis ter gelegenheid van het afscheid Frei Zacarias van zijn parochiekerk in Belo Horizonte.

Op 24 mei 1960 vond de oprichting plaats van het 'Instituto Brasileiro de Formação e Cultura' (Braziliaans Instituut voor Vorming en Cultuur) in de parochiezaal van de Sint Jozefkerk in het centrum van Belo Horizonte. Het was een franciscaans initiatief om aldus schriftelijke catechese cursussen te formaliseren. Tijdens deze bijeenkomst werden oorkondes uitgereikt aan allen, die een bijzondere bijdrage hadden geleverd, waaronder Frei Zacarias van der Hoeven.⁴⁰

4 maart 1960 - Frei Zacarias Von Der Hoeven - ereburger van Belo Horizonte⁴¹

Op 3-1-1962 ontving hij de titel van ereburger van Belo Horizonte, terwijl hij tot praeses, in het Ubá-ziekenhuis werd benoemd in dat zelfde jaar.

Belo Horizonte in 1970s (National Archives of Brazil)

Belo Horizonte: Avenida Afonso Pena e Serra do Curral

Zomers gingen mijn ouders alleen op vakantie naar het buitenland. Zij bleven 3 tot 4 weken weg en logeerden in hotels onderweg. Echter op 31 mei 1961 kregen zij een auto ongeluk nabij Burgos in Spanje. Mijn vader, Fran van der Hoeven⁴², overleed binnen enige uren, terwijl mijn moeder zwaar gewond met schedelbasisfractuur, gebroken heup, enz. daarna 10 weken in coma lag. Voor alle

kinderen een enorme, langdurige schok. Frei Zacarias schreef mijn moeder navolgende, troostende brief. Jo = Johannes van der Hoeven, vader van mijn vader Fran van der Hoeven.

PARÓQUIA S. FRANCISCO DAS CHAGAS
PRAÇA S. FRANCISCO, 223
CAIXA POSTAL, 174
BELO HORIZONTE

BELO HORIZONTE 6_1-1962

Beste Wil

De onzekerheid van je adres, was het motief dat ik je nog niet schreef. Eerstens een vurig gebed en aandenken in de H.Mis dat O.L.Heer de geleden en nog voortdurend te lijden beproevingen van het afgelopen jaar, met zoveel heldhaftigheid aanvaard, moge aannemen tot heil van

je prachtig gezin en tot lafenis van de ziel van onze zo innig beminde Fran. Ofschoon ik weinig schreef, heb ik veel geleden van het zo tragies heengaan van Fran. De gehele parochie was onder den indruk en heeft meegeleefd en gebeden voor hem en jezelf. Ik hoor van Jo dat je werkelijk ene heldin bent geweest en zijt. Dat is je diep geloof. O.L.Heer zal je zeker sterkte en moed geven om deze nieuwe zending met succes te vervullen, van vader en moeder tegelijk te zijn. Ik schreef je dadelijk na bericht te hebben ontvangen, een lange brief van troost. Ik weet niet of die tot je is doorgedrongen. Ik heb het portret van Fran al jaren op mijn tafel en nu spreekt dat nog immer meer. Het was voor mij ook een groot offer hem te moeten missen. Terzelfder tijd gebeurde een dergelijk ongeval in mijn parochie en deed dit mijne zinnen nog wezenlijker aan. Vader, moeder en dochter, die op den vooravond haar diploma van onderwijzeres had gehaald en met een feest een aardig voordracht hield op het tooneel van onze parochiezaal, reisden den volgende dag naar een plaats op honderd kilometer afstand en kwamen in boting ^{en} een grote vrachtwagen. Gevlog: vader en dochter dood en moeder zonder bewustzijn. Ook een van de meest brave families van de parochie. Het leven is zo kort en O.L.Heer weet wat Hij doet. Zulke offers als dit van Fran eist hij niet van iedereen. Velen zouden tegenstrijdig worden en het geloof verliezen. Zeker is dat je heldhaftig gedrag ten goede zal zijn voor allen, van je mooi gezin. Het zal altijd voor de kinderen een groot offer blijven zo vroeg een zoon lieven vader te missen. Maar de gedachtenis zal een balsem zijn ^{en} op ene altijd open wonde. Ook ik verloor ene tedere moeder op schrille leeftijd na haar zes maanden niet gezien te hebben. Wil ik blijf met je meeleven en immer voor je bidden alsook voor de eeuwige rust van Fran die zeker daar is waar hij in God

PARÓQUIA S. FRANCISCO DAS CHAGAS
PRAÇA S. FRANCISCO, 223
CAIXA POSTAL, 174
BELO HORIZONTE

en tussen beide komt bij O.L.Heer voor wat hij zo teer beminde en waarvoor hij leefde op aarde. De tijd gaat snel voorbij en het zal niet lang duren dat wij allen weer bijelkaar zijn en dan ene onverliesbare zaligheid mogen genieten. Aan de lieve kinderen Frannetje, Bernardette, Lucas, mijn petekind, Gabrielle, Marije, Chantal en Benedict mijne hattelijkste omhelzingen zoals voor jezelf. Ik zal niet nalaten jellui allen in mijne HH.Missen voortdurend te gedenken. Voor Fran las ik meer dan ene H.Mis.

Ook de parochie liet ene H.Mis lezen.

Ik vond het gedachtenisplaatje zeer mooi en bewaar het in mijne brevier om het aandenken immer levendig te houden.

Jo schrijft geen brief zonder mij op de hoogte te houden van alles. Dus ik leef mee.

Nogmaals Wil God's besten zegen en ook de hartelijkste groeten aan vader en moeder Sadée en van der Hoeven.

Ik hoop maar binnekort ene communicatie van algeheel herósel te ontvangen.

omhelsd van oom

Opwaard

Antoniuskerk in Visconde do Rio Branco.

In februari 1962 wordt hij benoemd tot guardiaan van de Antonius kloosterkerk in Visconde do Rio Branco. Die destijds kleine bestaande kerk was eigendom van de orde van Franciscaanse Minderbroeders in Brazilië. Alhoewel hij intussen al 75 jaar was, meende hij toch nog over de energie te beschikken om deze kleine kerkelijke nederzetting te veranderen in een groot kerkgebouw. Om aan de daarvoor benodigde fondsen te komen, werden allerlei acties op touw gezet. Tenslotte werd op 13 juni 1969 de kerk ingezegend en het altaar gewijd door mgr. Geraldo Ferreira Reis, bisschop van Leopoldina. De franciscanen hadden erg aangedrongen om dit godshuis tot parochiekerk te laten uitgroeien. Maar helaas werd dat geen realiteit.⁴³ Tot vlak voor zijn dood in 1971 verbleef hij in Visconde do Rio Branco.

MISSIONÁRIOS FRANCISCANOS
CONVENTO DE SANTO ANTÔNIO
Cm. Postal 86 - Tel. 42 J. 08
Visconde do Rio Branco
E.F.L. - Minas

Visconde do Rio Branco 3-4-1962
HoogEerw. P. Provinciaal

Als UHE eens even televisies hadt kunnen bekluren, hoe mijn gelaat glunderde, toen ik op den dag zelf, hier in mijne afgelegen nieuwe standplaats, Uw zeer attente, hartelijke en broederlijke brief ontving, dan zoudt U van reactie, niet minder geglands hebben van voldoening.

Mijn feest was een jaar lang voorbereid. Iedere maand werd dat vuurtje aangewakkerd door mensale parcellaire betogingen. Het begon al 17 maart 1961 met ene plechtige H. Mis met pontificale assistentie. Zo dat de mensen dachten dat het al de dag was.....

Maar het kapittel besloot aan het verleden ene nieuwere e expansievere op-laat te geven. Als gevolg van de verplaatsing van het Provinciaal, waarvoor ik altijd gestreden heb, moest ook het 5e jaar teologie naar Belo Horizonte verhuizen. Dat bracht mee moderne inslag, communale en ecumeniese strevingen, die voor de toekomst volle opbloei van parochieleven doen voorzien.

Als de dochter trouwt, is het wenselijk dat de schoonmoeder maar optrommelt, en zo zit ik hier, zeer naar mijn zin en tevreden, als overste van het tehuis van de missionarissen van deze contrij.

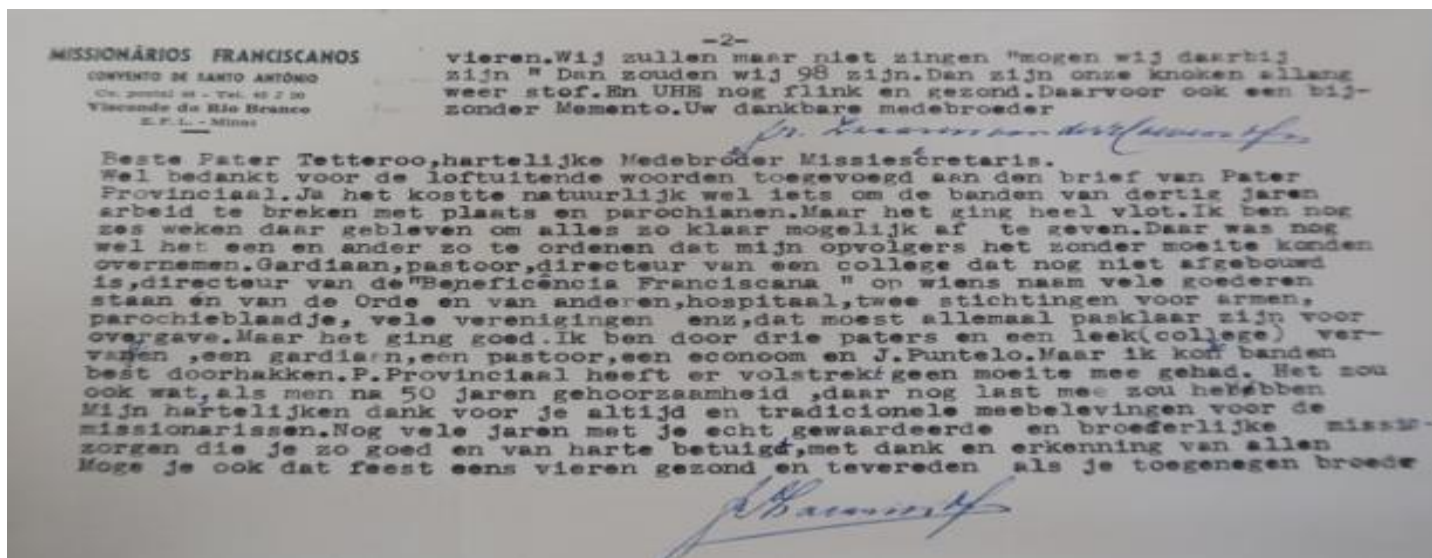
God zij dank ben ik nog heel fiks en actief. In al die 50 jaren heb ik zoon rust niet gekend. Ik ben de provincie dan ook zeer dankbaar, met deze keuze aan mij overgelaten en hoop nog veel te kunnen meehelpen.

Daar het urgent was dat deze plaats direct ingenomen werd, en vanwege het studiejaar der theologen, moest ik voor mijn feest weg. Maar P. Provinciaal wil uitdrukkelijk dat ik na Paschen terugkom om het feest daar te vieren, na de vasten. Dan zou mijn opvolger het ook beter kunnen voorbereiden. Aldus zal ik nog eens moeten befeest worden, ofschoon een karavaan van 25 man, die het er voor over gehad heeft een gehele nacht te bussen, op slechte wegen, mij hier is komen be-fuifen met veel cademux en lekkers.

P. Provinciaal, ik ben UHE zeer dankbaar. Het deed mij zeer goed en vond ik het alleraardigst vooral voor Uw speciaal meênto Moge UHE ook eenmaal dit feest

Brief van Frei Zacarias d.d. 3 april 1962 standplaats kerk en klooster van 'Santo Antônio', in Visconde do Rio Branco, MG

"...in mijne afglegen nieuwe standplaats..."; schrijft Frei Zacarias op 3 april 1962, "...zo zit ik hier, zeer naar mijn zin en tevreden, als overste van het tehuis van missionarissen van deze contrij. God zij dank ben ik nog heel fiks en actief. In al die 50 jaren heb ik zoon rust niet gekend. Ik ben de provincie dan ook zeer dankbaar....P. Provinciaal, ik ben UHE (Uwe Hoge Eerwaarde) zeer dankbaar....Moge UHE ook eenmaal dit feest (afscheid uit Belo Horizonte)...

... vieren. Wij zullen maar niet zingen 'mogen wij daarbij zijn'. Dan zouden wij 98 zijn. Dan zijn onze knoken allang weer stof. En UHE nog flink en gezond...".

Francicaanse medebroeder van Buul daarover: "Na 30 jaar pastoraat verhuisde hij naar de wijk de 'Senhora de Lourdes' in Visconde do Rio Branco in 1962. Dat is een klein stadje te midden van suikerplantages. Er bevond zich een kleine kloosterkerk met een kapel, dat als thuisbasis fungeerde voor rondtrekkende volksmissiepredikers. Frei Zacarias achtte de kapel van Santo Antonio te klein en coördineerde op zijn 75ste levensjaar nog eens de werkzaamheden rondom de bouw van een enorme kerk⁴⁴, weliswaar géén kunstwerk maar wel erg functioneel. Dit Godshuis trok altijd al veel gelovigen. De zondagsmissen werden zelfs zeer goed bezocht, naast het Antoniusnoveen en de Mariakroningen in de meimaand. Ook probeerde hij meer gelovigen naar zijn kerk te trekken door er een 'heiligdom' van Antonius van te maken. Daardoor zouden de collectebussen ook voller raken en dus ook de bouwkosten kunnen worden bestreden. Pas na het vertrek van de Franciscanen uit de stad werd de door Frei Zacarias gebouwde kerk tot parochiekerk verheven".⁴⁵

Frei Zacarias⁴⁶

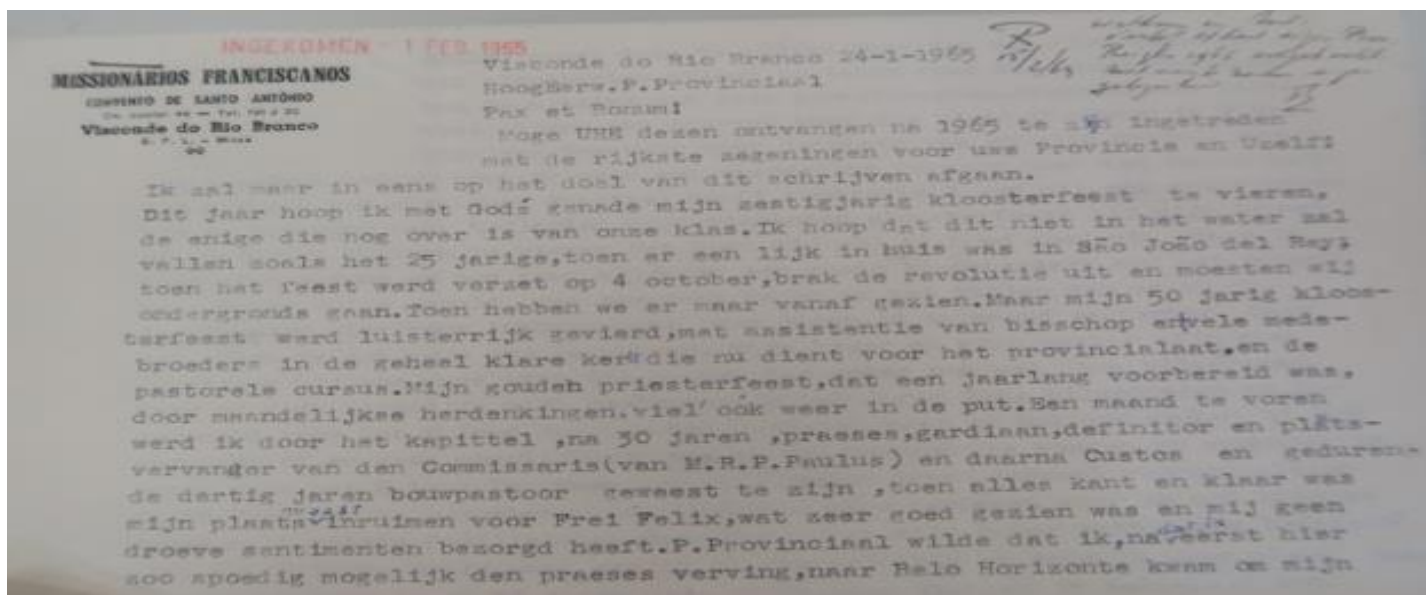
Kerk en klooster van Santo Antônio, in Visconde do Rio Branco, MG, in 1957

Kerk van Santo Antônio, in Visconde do Rio Branco, MG, in 1971.

Militaire Dictatuur (1964-1984)⁴⁷

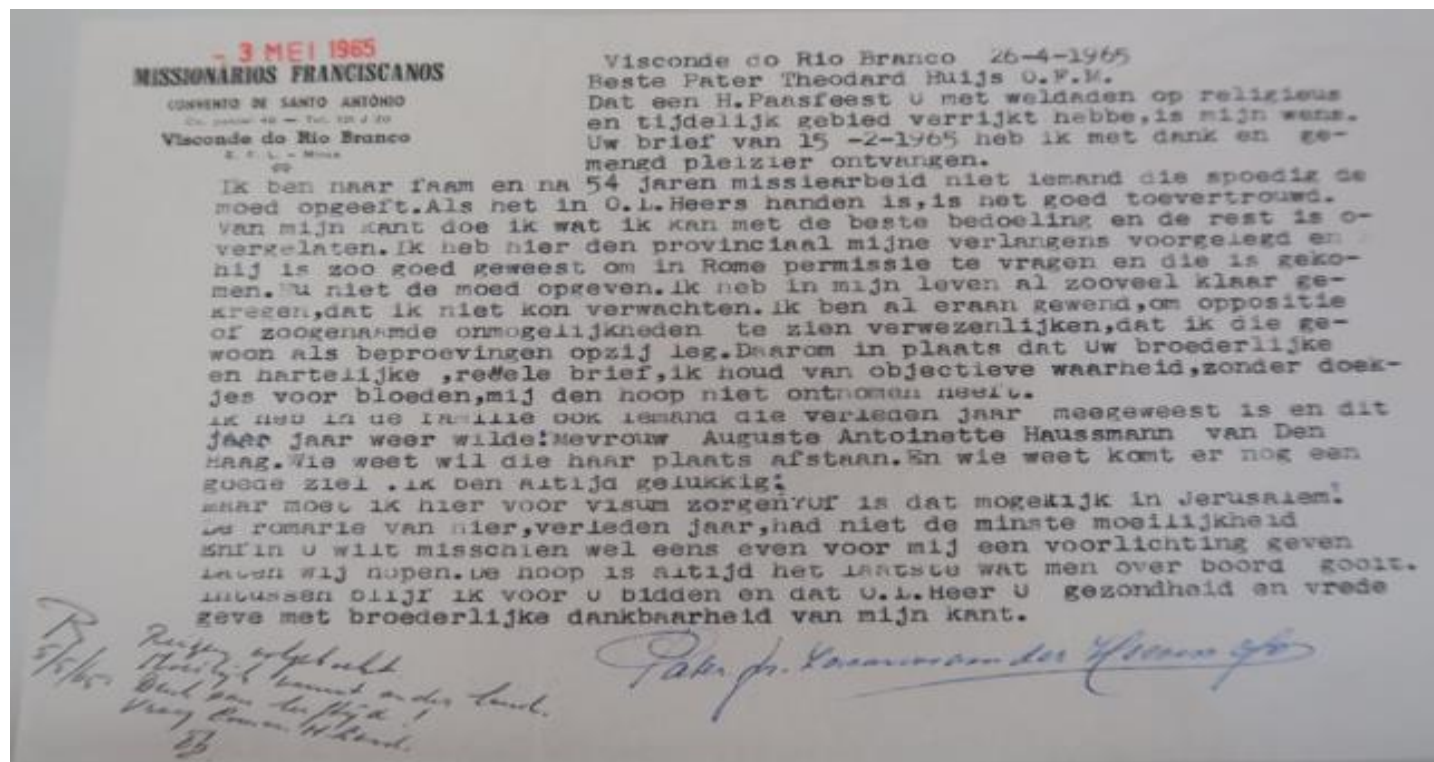
Om de dreigende macht van het communisme te weerstaan, volgde een tweede militaire coup in 1964. Dit keer namen de militairen zelf de macht in handen. Het nieuwe regime was wederom bedoeld als tijdelijk, maar veranderde in een totale militaire dictatuur met de afkondiging van de Vijfde Institutionele Wet in 1968. De onderdrukking bleef niet beperkt tot degenen die haar middels guerrillatactieken bestreden. Maar werd ook ingezet tegen velerlei instellingen, kunstenaars, journalisten en andere leden van het maatschappelijk middenveld, in binnen- en buitenland middels de beruchte "Operatie Condor". Desondanks groeide de welvaart, het "economische wonder", en bereikte het wrede regime desalniettemin een hoogtepunt in haar populariteit in de 70er jaren. Zelfs na de nederlaag van de linkse guerrilla's, werd de militaire repressie onverminderd gehandhaafd. Het onvermogen om de nieuwe economische crisis in 1980 te boven te komen en de toenemende politieke druk, leidde tot veranderingen binnen het regime. Met de inwerkingtreding van de amnestiewet in 1979, begon Brazilië aan een langzame terugkeer naar de democratie in de 80er jaren.

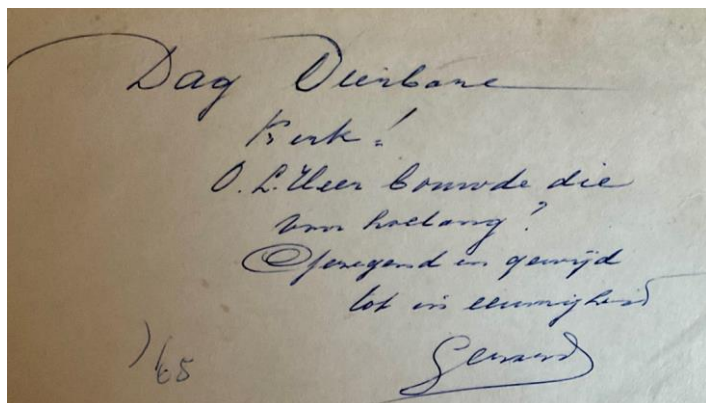
Brief van Frei Zacarias d.d. 24 januari 1965 vanuit zijn convent 'Santo Antônio', in Visconde do Rio Branco, MG.

"Ik hoop dat het (LvdH.: 60 jarige kloosterfeest) niet in het water zal vallen zoals het 25 jarige, toen er een lijk in huis (LvdH.: het klooster) was in São João del Rei; toen het feest werd verzet op 4 oktober, brak de revolutie uit en moesten wij ondergronds gaan... Mijn gouden priesterfeest, dat een jaarlang was voorbereid... na 30 jaren (LvdH: als) praeses, gardiaan, definitoren plaatsvervanger van den Commissaris (van M.R.P. Paulus) en daarna Custos en gedurende dertig jaren bouwpastoor..."

antwoordde St Pieter: Ben je gek, niet doen t's een jood, als je het goed vind, gaat hij er niet naar toe en blijft hij altijd leven. Zoo is het met mij niet. Ik wil daarna nog niet naar de Hemel, maar wel nog wat meer verdienen, altijd als God belieft".

Mevr. Auguste Antoinette Haussmann is gehuwd met architect Frans van der Togt⁴⁸. Die laatste is de broer van Hendrica Wilhelmina Petronella van der Togt, die de echtgenote van Johannes van der Hoeven is; mijn grootvader.

S

MISSIONÁRIOS FRANCISCANOS
CONVENTO DE SANTO ANTÔNIO
Ca. Postal 40 - Tel. 125 e 130
Visconde do Rio Branco
E. P. L. - Mossoró

24 MEI 1965

Visconde do Rio Branco 19-5-1965

Beste Pater Theodard
Uw postblad van den 5 den mei in dank ontvangen.
Wij zullen de peregrinatie maar aan God's beschikking overlaten. Dat komt wel voor elkaar.
In allen geval mijn hartelijken dank voor de goede raadgevingen en bedoelingen met belangen voor mij.
De burgemeester van hier, een bijzondere vriend van mij, heeft zich voor mijn reis per KLM, zeer geïnteresseerd. Zodoende hoop ik 2 juni met KLM van Rio te vertrekken. De KLM in Holland weet wel wanneer die kist in Holland op schiphol moet aankomen. Ik probeer dezen brief door bemiddeling van de chauffeur van de omnibus die van avond naar Rio gaat en morgen nog voor het vertrek van de KLM, een uur voor dien tijd, 11 uren, dien op de post van de K.L.M. kan smijten, binnen twee dagen in Uw bezit te krijgen. Dat is dus wel het record van vlugge verzending.
Dus tot ziens en bid S.V.P. een weesgegroetje voor behouden overkomst en broederlijk weerzien.
Met de hartelijkstegroeten aan P. Provinciaal en comunititeit
Uw toegenzen en dankbare broeder
Pater Fr. Zacarias van der Hoeven O.F.M.

Brief d.d. 19-05-1965, de burgemeester van Visconde do Rio Branco financiert Zacarias reis naar Europa en H. Land.
"Bid S.V.P. een weesgegroetje voor behouden overkomst en broederlijk weerzien".

11 SEP 1965

MEDISCHE MISSIE ACTIE «MEMISA»

REGISTRARAT KILBROEDRAAD
VERBODENDEKING 224
ROTTERDAM 10
TELEFON 27441
POSTBOK 21240

ROTTERDAM, 10 september 1965

De Keuringsraad van de MEDISCHE MISSIE ACTIE «MEMISA» heeft in zijn zitting van _____ woensdag 8 september 1965 _____ onderzocht _____
Pater O.J.v.d. Hoeven O.F.M.
Candidaat is voor de Missie goedgekeurd.
Voor de Keuringsraad:
De Secretaris:

8 september 1965: Frei Zacarias op 78 jarige leeftijd nog 'fit' en dus 'goedgekeurd' voor de missie!

8 NOV. 1965

Handwritten: D. Breda, Breda, 5-11-65

Amsterdam 4-11-1965

Geachte Confrater

Pax et Bonum!

Uw brief en communicaties met dank ontvangen. Heerlijk dat wij, ver van huis, zoo spoedig en volledig worden ingelicht.

Ik waardeer dat ten volle.

Mijn reis naar het H.Land en Rome verliep zeer voorspoedig. Het reisbureau I.V.E.T. is prima en zorgde met voortreffelijkheid voor alles, kon niet beter. Ik ben dan ook zeer tevreden. Conductie, hoeveelheid van bezochte plaatsen, logies, leider en uitleg, alles tot en met.

Ik heb besloten den 6 den met K.L.M. om 22,30 terug te vliegen naar Brazilië. Mijn reis is algeboekt op 6 december. Ik weet niet of ik nog in Weert kom. Maar U zoudt misschien dan wel even mijn bemiddelaar willen zijn bij den HoogEerw. Pater Provinciaal, om mij te verontschuldigen, dat ik niet persoonlijk afscheid van hem zal nemen.

Nogmaals mijn dank voor Uwe goede zorgen en een gebedje voor goede reis.

Uw dankbare medebroeder

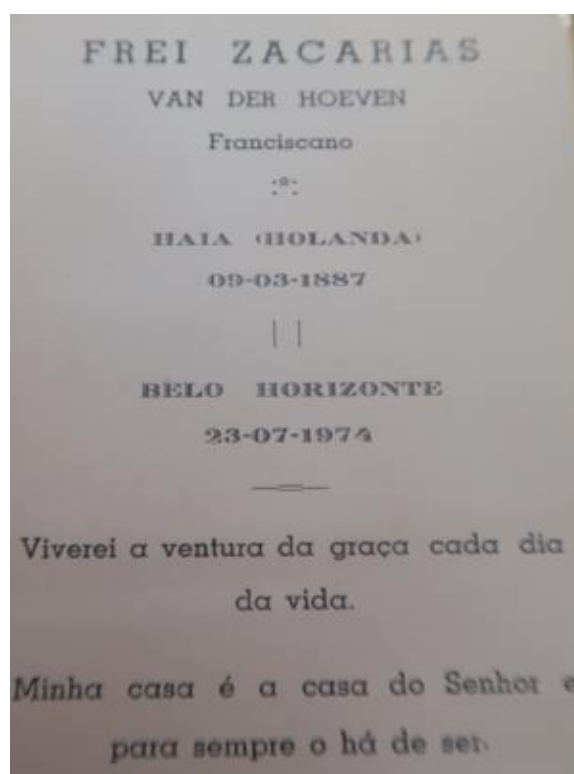
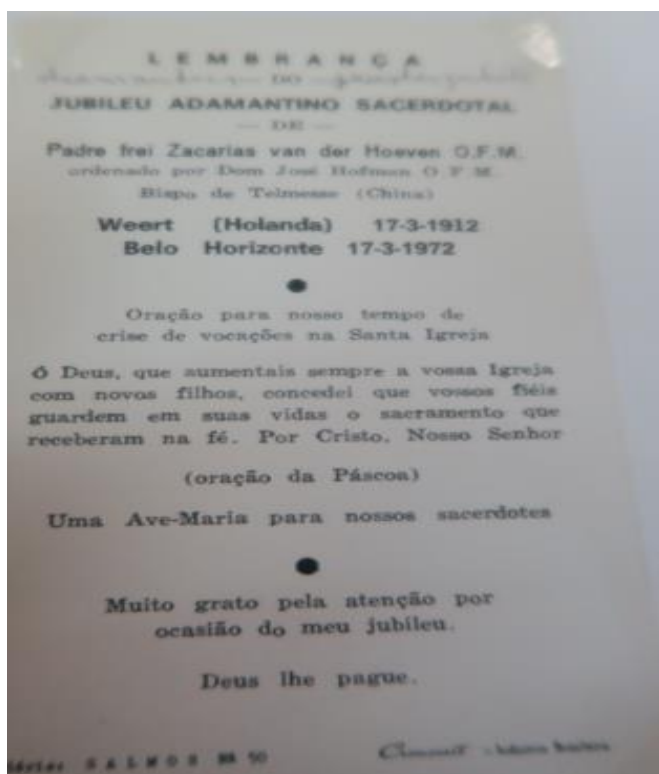
Handwritten signature: J. Zacarias

Brief d.d. 4 november 1965, "Mijn reis naar het H.Land en Rome verliep zeer voorspoedig...ik ben dan ook zeer tevreden".

50 jarig priesterfeest van Frei Zacarias op 17 maart 1962.

Op 6 oktober 1965 ontving Zacarias een zilveren medaille ter herinnering aan zijn vrome pelgrimstocht naar het Heilige Land.⁴⁹ Tot ereburger van Rio Branco werd hij benoemd op 28 september 1971. Echter op 31 december 1971 werd hij ernstig ziek, maar herstelde daarvan in april 1972.

60 jarig priesterfeest en overlijdens bidprentjes van Frei Zacarias.

Tenslotte werd hij wederom opgenomen in het 'Hospitaal Felício Rocho' in Belo Horizonte op 2 juli, alwaar hij op 23 juli 1974 stierf. Volgens de in zijn kerk te Belo Horizonte aangebrachte gedenkplaat overleed Frai Zacarias eigenlijk één dag later op 24 juli 1974.

Zijn stoffelijke resten waren aanvankelijk bijgezet in een nis bij de ingang van zijn kerk in Belo Horizonte.

Hij werd herbegraven op een hele andere locatie in Brazilië. Er is een speciaal kerkhof ingericht voor alle overleden Franciscanen en wel op Fraternidade Rivortorto; Rua principal 1100; Areias de Baixo; Ribeirão das Neves. De nagedachtenis aan Frei Zacarias is 'vereeuwigd' door dat hij naamgever is van enige instellingen, zoals het 'Centro Geriátrico Lar Frei Zacarias' en de 'Frei Zcharias' straat in Visconde do Rio Branco⁵⁰.

STATSBEDRIJF DER PTT - TELEGRAAFDIENST ROTTERDAM

TELEGRAM

FRAMIN WO- MIJNPROKUR-17. Francisco
Wilhelminaweg 13 A
WOERDEN 2600

220 00-24 T TAO 1

ONTVANGEN 25 JULI 1974

T 1634307 3241

NLAX CD FRRO 010 RIODEJANEIRO TLXDEM BELMORIZONTE-MS 10 23 1000

FRAMIN WOERDEN

ZACHARIAS VANDER HOEVEN DIED PNEUMONIA TWENTY THREE

SNEL

COLL FRAMIN

21300PA RT NL 38A RIO ER

DE TIJD

Versuit Belo Horizonte (Brazilië) ontvingen we telegrafisch het drukkende bericht, dat op 23 juli aldaar is overleden, voorzitter van de Sacramenten der Ziekten, onze dierbare broer, oom en medebroeder

PATER ZACHARIAS
(G. J.) VAN DER HOEVEN O.F.M.

Hij was 87 jaar oud, 68 jaar minderbroeder, 62 jaar priester en 61 jaar missionaris.

Hij ruste in de vrede van zijn Verrezen Heer.

Woerden, 23 juli 1974.

Missionprokur, Wilhelminaweg 13 A

Namens familie en medebroeders
Th. Hugs otm.

Correspondentie-adres:
Fam. J. F. P. van der Hoeven
Jacques Ullrichstraat 25
Den Haag

Donderdag, 1 augustus 1974, zal te 10.30 uur een plechtige Eucharistieviering tot zijn nagedachtenis worden gehouden in de kloosterkerk, Wilhelminaweg 13, Woerden.

Versuit Belo Horizonte (Brazilië) ontvingen we telegrafisch het drukkende bericht, dat op 23 juli aldaar is overleden, voorzitter van de sacramenten der zieken onze dierbare broer, oom en medebroeder

pater Zacharias (G. J.) van der Hoeven O.F.M.

Hij was 87 jaar oud, 68 jaar minderbroeder, 62 jaar priester en 61 jaar missionaris.

Hij ruste in vrede van Zijn Verrezen Heer.

Woerden, 23 juli 1974 Namens familie en medebroeders
Missionprokur Th. Hugs otm
Wilhelminaweg 13 A

Correspondentie-adres:
Fam. J. F. P. v. d. Hoeven
Jacques Ullrichstraat 25
Den Haag

Donderdag 1 augustus 1974 zal te 10.30 uur een plechtige eucharistieviering tot zijn nagedachtenis worden gehouden in de kloosterkerk Wilhelminaweg 13, Woerden.

Overlijden van Frei Zacarias telegram, advertentie en familiebericht.

Uit alle documentatie kwam helaas niet naar voren welke meningen en ideeën Frei Zacarias erop nahield over zaken als de vele turbulente politieke, sociale en economische ontwikkelingen tijdens zijn langdurige Braziliaanse verblijf, noch over het oplossen van het armoede – rijkdom vraagstuk óf zijn houding in de omgang met de verschillende lagen binnen de verschillende (o.a. inheemse) bevolking. Ook over de grote invloed van het Tweede Vaticaans Concilie (1962 – 1965) of over bijvoorbeeld de Zuid-Amerikaanse Bevrijdingstheologie op zijn pastorale activiteiten is helaas niets bekend. Zelfs niet wat de grote sociale en politieke veranderingen – zoals bijvoorbeeld de militaire coup in 1964; de emancipatie van vrouwen; seksualisering van de samenleving; abortus, homoseksualiteit, voorbehoudsmiddelen, e.d. – die zich in zijn samenleving destijds voordeden en hoe die hun weerslag op zijn pastorale opvattingen, doen en laten mogelijk hebben beïnvloed.

Zacarias naam is verbonden aan enige instellingen, zoals het 'Centro Geriátrico Lar (= tehuis) Frei Zacarias' in Belo Horizonte.

Maar ook het 'Centro Paroquial Frei Zacarias – Paróquia de San Antonio' in Chaves, State of Pará ⁵¹.

Er is zelfs een straat naar hem vernoemd: 'R. Frei Zacarias' in Visconde do Rio Branco (Minas Gerais).⁵²

¹ Veel brieven en foto's komen uit het archief der Nederlandse Franciscanen, Stadsklooster San Damiano, Van der Does de Willibrordussingel 12, 5211 CB 's-Hertogenbosch; archief nr.: Hoeven, Zacharias/Zacarias (G. J.); p. 876; H.L. II; 782; A.L. 727/ doos 136 (2). // Website van de orde van Franciscane Minderbroeders in Brazilië: epc@ofm.org.br

² <http://home.wanadoo.nl/tvdtoqt/index.htm> (zie Bijlage I) // veel informatie ontving ik via: [linkedin.com/in/fabiano-aguiar-satler](https://www.linkedin.com/in/fabiano-aguiar-satler) Fabiano Aguiar Satler Informático, programador, soporte técnico IRE RAYOS X, S.A. Universidade Federal de Viçosa Salamanca, Castilië-Leon, Spanje

³ <https://www.openarchieven.nl/hqa:6BA1FCEE-F162-4D9A-B6DF-210FF5388274>

⁴ [Zacharias \(Nieuwe Testament\) - Wikipedia](https://nl.wikipedia.org/wiki/Geschiedenis_van_Brazili%C3%AB): Zacharias of Zakariya (Hebreeuws: זכריה, Grieks: Ζαχαρίας) was volgens Lucas 1:5-25 in het Nieuwe Testament de vader van Johannes de Doper, een priester in de Joodse tempel en de man van Elisabeth, een nicht van Maria (moeder van Jezus). Het verhaal speelt zich af rond 8 v.Chr., tijdens de regering van Herodes, koning van Judea.

⁵ kruinscheren is het gedeeltelijk kaalscheren van de bovenkant van het hoofd waarbij er min of meer een rand haar overblijft – <https://nl.wikipedia.org/wiki/Tonsuur>

⁶ https://nl.wikipedia.org/wiki/Geschiedenis_van_Brazili%C3%AB // <https://en.wikipedia.org/wiki/Brazil#History>

⁷ Haenen, M.; "Tien Paters Op Gods Grote Akker, de laatste Nederlandse missionarissen in Brazilië"; Prometheus – NRC; 2009; p. 50 -56.

⁸ Groesen, van, M.; "The Legacy of Dutch Brazil" – Cambridge University Press; 2014; Leiden University; on Dutch Brazil (1624–54): colonial and national narratives in the Netherlands and Brazil.

⁹ [Dutch Brazil - Wikipedia](https://nl.wikipedia.org/wiki/Dutch_Brazil) // <https://www.universiteitleiden.nl/en/news/2017/01/how-dutch-brazil-was-lost>

¹⁰ [https://nl.wikipedia.org/wiki/Rio_de_Janeiro_\(stad\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Rio_de_Janeiro_(stad))

- ¹¹ [Ouro Preto - Wikipedia // Church of Saint Francis of Assisi \(Ouro Preto\) - Wikipedia ; https://en.wikipedia.org/wiki/Ouro_Preto](https://en.wikipedia.org/wiki/Ouro_Preto)
- ¹² Azzi, Riolando; "História dos Franciscanos da Província Santa Cruz. Da chegada dos primeiros missionários holandeses em 1899 tot 1948". Volume 1. Província Santa Cruz, Cruz, Belo Horizonte, 2012; 568 blz.; citaten op p. 35; 106; 123; 169 – 171; 299-300; 303; 321; 336 – 337. Vertaling Frei G. Van Buul (Franciscanen klooster te Megen; Nederland) - citaat p. 35.
- ¹³ Het christelijk geloof of apologetiek, kent verschillende stijlen: vier hoofdtypen van christelijke apologetiek: klassiek, bewijskundige, presuppositioneel en fideïsme. <https://www.apologeet.nl/studies/classical-apologetics>
- ¹⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/São_João_del-Rei // São João del-Rei[a] is a Brazilian municipality in the state of Minas Gerais. Founded in 1713 in homage to king John V of Portugal, the city is famed for its historic Portuguese colonial architecture. The current population is estimated at 90,225 inhabitants - https://en.wikipedia.org/wiki/São_João_del-Rei // Church of Saint Francis of Assisi (São João del-Rei) - Wikipedia
- ¹⁵ <https://arquiocesebh.org.br/para-voce/seminario-arquiocesano-coracao-eucaristico-de-jesus> // [https://nl.wikipedia.org/wiki/Belo_Horizonte_\(stad\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Belo_Horizonte_(stad))
- ¹⁶ <https://www.facebook.com/pucminas.coreu>
- ¹⁷ Veel info over padre Zacarias ontving ik van Franciscan Gerard van Buul, ex-missionaris in Brazilië, wonend in het klooster te Megen (Nederland); interview december 2023. Dat is in de tekst verwerkt tussen allerlei andere info. uit andere bronnen. Broeder Gerard van Buul // <https://www.minderbroedersfranciscanen.net/2021/11/25/broeder-gerard-van-buul>
Gerard van Buul is geboren in Eindhoven in 1941. Na mijn opleiding ben ik in 1968 naar Brazilië vertrokken waar ik meer dan 40 jaar gewoond heb. Vandaar dat je mijn naam ook wel eens als 'Geraldo' kunt tegenkomen, want in Brazilië heb ik die aangepast aan de Portugese taal. Daar heb ik me met de meest uiteenlopende werkzaamheden beziggehouden: parochiewerk, middelbaar en hoger onderwijs, sociaal werk in krottenwijken en met straatjeugd, opleiding van jonge medebroeders, dialoog met andere christenen en andere godsdiensten. Ik ben in een aantal huizen gardiaan geweest en ik heb 15 jaar in het provinciebestuur gezeten. Verder ben ik 9 jaar provincie-econoom en commissaris van het Heilig Land geweest. Meestal kwam het erop neer dat ik enkele van die taken moest combineren.
In 2009 ben ik verhuisd naar Jeruzalem. Een hele overgang en niet altijd gemakkelijk want ik spreek geen Arabisch en geen Ivviet, dus moest ik met redden in allerlei andere talen. De meeste tijd heb ik doorgebracht met de begeleiding van Portugees of Nederlands sprekende pelgrims. Zodoende heb ik het land tot in de meest uiteenlopende hoeken bezocht. Verder heb ik in Israël medebroeders vervangen in de Olijfhof, Kafarnaüm, Tabgha en de Taborberg. Voor de diverse heilighdommen heb ik de liturgische teksten in het Portugees en het Nederlands verzorgd. Toen ik 75 werd, mocht ik van het Ministerie van Toerisme geen groepen meer begeleiden. Ik heb toen beslist om naar Nederland terug te gaan. Sinds 5 jaar woon ik nu in Megen. Hier verricht ik wat hand en spandiensten in huis en naar buiten wat liturgische assistentie in enkele kerken. Een speciale assistentie is wel de maandelijkse Portugese eucharistieviering in het Brabantse Mariabedeplaatsje Handel voor Braziliaanse families in Oost-Brabant en Noord-Limburg. Sinds enkele jaren maak ik deel uit van de redactie van het Tijdschrift voor Verkondiging, waar mijn bijdrage vooral ligt op het vlak van de interpretatie van Bijbelteksten. Ik voel me best thuis in Nederland, op Brabantse grond, maar de heimwee naar Brazilië en naar het Heilig Land blijft sterk. Magazine Minderbroeders Franciscanen, 2024, editie 2.
- ¹⁸ Frei Zacarias verre voorganger op zijn vakgebied is de Nederlander Willem Piso, die als lid van de Nederlandse West-Indische Compagnie studie maakte van de Braziliaanse entomologie tussen 1637 en 1644, het boek "Lugdun. Batavorum: apud Franciscum Hackium"; Amstelodami uitgegeven door Elzevirium in 1648, 293 p. (Historia Naturalis Brasiliae), een belangrijk eerste inzicht in de Braziliaanse flora en fauna. [Historia Naturalis Brasiliae - Wikipedia // Dutch Brazil - Wikipedia https://www.universiteitleiden.nl/en/news/2017/01/how-dutch-brazil-was-lost](https://www.universiteitleiden.nl/en/news/2017/01/how-dutch-brazil-was-lost)
- ¹⁹ [Synopsis analytica da historia natural | WorldCat.org én](https://www.worldcat.org/én)
[Numero especial em homenagem e frei Estevam e frei Zacharias : 6 de Setembro de 1905-1930 | WorldCat.org](https://www.worldcat.org/pt)
- ²⁰ https://www.researchgate.net/publication/345135259_Inleiding_tot_de_wespenfamilie_Scelionidae_in_Nederland
<https://museuregionalesaooaodelrei.acervos.museus.gov.br/apresentacao-acervo-museologico> The Natural History Museum and Botanical Garden holds an important treasure of folk art, the Nativity of Pipiripau. Created during the 20th century, the craftsman Raimundo Machado, synchronizes 586 figures, distributed in 45 scenes, which tell the story of life and death of Jesus, mixed with its variety of arts and crafts. With 600,000 sq. m. of green area, the UFMG Museum of Natural History and Botanic Garden (MHN-JB) is a privileged ecological space that enables visitors to experience nature in a rich, multidisciplinary way.
https://en.wikipedia.org/wiki/Belo_Horizonte
- ²² Azzi, Riolando. História dos Franciscanos da Província Santa Cruz. Da chegada dos primeiros missionários holandeses em 1899 tot 1948. Volume 2. Província Santa Cruz, Cruz, Belo Horizonte, 2012. 568 blz. (Geschiedenis van de Franciscanen van de Heilig Kruis Provincie) p. 23, 131, 156, 211-212, 402. Vertaling Frei G. Van Buul (Franciscanen klooster te Megen; Nederland). Citaat: hoofdstuk 27, Parochie Sao Francisco das Chagas in belo Horizonte; p. 131.
- ²³ <https://www.cantodapaz.com.br/blog/2009/09/07/sao-francisco-chagas>
- ²⁴ <https://colegium.com.br/unidade/colegium-carlos-prates>
- ²⁵ Zie eindnoot 21; p. 131.
- ²⁵ <https://www.facebook.com/paroquiasaofranciscodaschagasbh> // Belo Horizonte - Wikipedia // Foto's in Kerk van São // <https://pt.foursquare.com/v/igreja-de-sao-francisco-das-chagas/4de18525fa7651589ee94e03/photos> Francisco das Chagas - Carlos Prates - Praça São Francisco de Chagas, 200 (foursquare.com)
- ²⁷ https://nl.wikipedia.org/wiki/Eustachius_van_Lieshout // <http://www.pater-eustachius.nl> // <https://www.eustachiusparochie.nl/kerken/beek-en-donk/pater-eustachius> // Aarle-Rixtel: Eustachius geboortehuis // Wayback Machine (archive.org)
- ²⁸ Verhoeven, H.; brief van zes kantjes aan zijn broer S. Verhoeven; d.d. 20-03-1946; Erfgoed Centrum Nederlands Kloosterleven/ St Agatha / Archief inventaris Broeders van de Heilige Harten; archief nr. ??
- ²⁹ https://nl.wikipedia.org/wiki/Geschiedenis_van_Brazilië
- ³⁰ Communist uprising in November 1935, and the last one a putsch attempt by local fascists in May 1938. The 1935 uprising created a security crisis in which Congress transferred more power to the executive branch. The 1937 coup d'état resulted in the cancellation of the 1938 election and formalized Vargas as dictator, beginning the Estado Novo era. During this period, government brutality and censorship of the press increased. <https://en.wikipedia.org/wiki/Brazil#Demographics> // https://en.wikipedia.org/wiki/Getúlio_Vargas
- ³¹ Zie eindnoot 12.

- ³ <https://www.facebook.com/paragoiaosaofranciscodaschagas//> // Belo Horizonte - Wikipedia // Foto's in Kerk van São // [https://en.wikipedia.org/wiki/Brasília](https://pt.foursquare.com/v/igreja-de-sao-francisco-das-chagas/4de18525fa7651589ee94e03/photosFrancisco das Chagas - Carlos Prates - Praça São Francisco de Chagas, 200 (foursquare.com) // adres: Pça. Sao Francisco das Chagas; s/n – Carlos Prates;</p><p>Belo Horizonte M.G.; 30710-580 ; Rua Teófilo Otonio 700.Brazilia.</p><p>³² <a href=)
- ³⁴ Zie eindnoot 21; p. 23-26.
- ³⁵ [Acervo Iconográfico \(cultura.mg.gov.br\)](#) - foto 918 en 930.
- ³⁶ Mesters, C.; "Zes dagen in de kelders van de mensheid, dagboek van Carlos Mesters missionaris in Brazilië"; uitgave van de Week voor de Nederlandse Missionarissen in samenwerking met Solidaridad; Pinksteren, 1980; 96 p.
- ³⁷ Nieuwsblad van het Noorden, 'Pater verloor zijn hart in Brazilië'; interview met Geert Emming, d.d. 10-12-1964
- ³⁸ Haenen, M.; " Tien Paters Op Gods Grote Akker, de laatste Nederlandse missionarissen in Brazilië"; Prometheus – NRC; 2009; 269 p..
- ³⁹ Biografie Karel Portier (Batavia 19 sept. 1948 – Nijmegen 23 juli 1960) leed aan kinderleukemie en woonde voor zijn ziekenhuis behandeling omstreeks een jaar in bij ons gezin in Alkmaar. Zie zijn biografie door Lucas van der Hoeven (2024).
- ⁴⁰ Zie eindnoot 21; p. Blz. 402.
- ⁴¹ Ereburger info van mevr. R. Mattos; Arquivista; Província Santa Cruz.
- ⁴² https://www.cbism.nl/upload/artikelen/2023_12_28_korte_biografie_van_alkmaarse_psychiater_en_neuroloog_fran_m_m_van_der_hoeven
- ⁴³ Zie eindnoot 21; p. 156.
- ⁴⁴ [Paróquia Santo Antônio de Visconde do Rio Branco celebra 10 anos de criação - Diocese de Leopoldina \(dioceseleopoldina.com.br\)](#)
- ⁴⁵ <https://riefbr.net.br/pt-br/content/igreja-e-convento-santo-antonio-visconde-do-rio-branco-mq-1957>
- ⁴⁶ <https://riefbr.net.br/en/content/frei-zacarias-van-der-hoeven-1887-1974-idealizador-da-construcao-imponente-santuario-santo>
- ⁴⁷ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Brazili%C3%AB#Geschiedenis>
- ⁴⁸ https://nl.wikipedia.org/wiki/Frans_van_der_Togt
- ⁴⁹ Voor zijn reis naar Israël bezocht hij mij persoonlijk in het kleinseminarie van de orde van Franciscanse Minderbroeders te Venray.
- ⁵⁰ <https://maps.apple.com/place?q=Centro Geriátrico Lar Frei Zacarias&uid=17906595736677784508&address=Rua Sabinópolis, 138, Carlos Prates, Belo Horizonte - MG, 30710-340, Brazil&ll=-19.910748,-43.960251>
- ⁵¹ https://www.google.com/maps/place/Colegio+Frei+Zacarias/@-2.5500763,-45.7741094,3a,75y,90t/data=!3m8!1e2!3m6!1sAF1QipNeqtUXdtX1MckOYEwTFHxHLDk8F02qCSzjCVq!2e10!3e12!6shttps:%2F%2Fh5.googlousercontent.com%2Fp%2FAF1QipNeqtUXdtX1MckOYEwTFHxHLDk8F02qCSzjCVq%3Dw114-h86-k-no!7i8000!8i6000!4m18!1m10!4m9!1m4!2m2!1d4.9247898!2d51.6245261!4e1!1m3!2m2!1d-45.7741821!2d-2.5481594!3m6!1s0x92b3904165a8451d:0x260a3412bdfe1e93!8m2!3d-2.5501339!4d-45.774196!10e5!16s%2Fq%2F11d_77atq1?entry=ttu
- ⁵² <https://duckduckgo.com/?q=R.+Frei+Zacarias'+in+Branconde+do+Rio+Branco&ats=v411-l&i&i&x=images&i&a=images>

REFERÊNCIAS BIBLIOGRÁFICAS

ACHTERGROND INFORMATIE R.K. RELIGIE IN BRAZILIË

Rooms-Katholieke Kerk in Brazilië tussen 1500 en 1800

De eerste christelijke mis in Brazilië (Victor Meirelles, 1861)

De Jezuïeten bleven bijna dertig jaar lang de enige priesterorde en zij stichtten de steden Sao Paulo en Rio de Janeiro. Na 1580 vestigden zich er ook Benedictijner- en de Franciscaner ordes, maar de Jezuïeten hadden al zo'n stevige basis gelegd, dat zij de tweehonderd jaar daarna het katholicisme in Brazilië bleven domineren. Zo wisten zij in de 16e en 17e eeuw honderdduizenden 'indianen' te bekeren. Daarmee legden zij de basis voor de huidige geloofspraktijk in Brazilië. De orde verwierf daardoor zeer veel macht en invloed. In de tweede helft van de 18e eeuw wilden de Portugese koning en de kolonisten hun invloed terugdringen. Met als gevolg dat de orde der Jezuïeten werd verbannen uit Portugal, Brazilië in 1759; maar tevens legden ook veel andere Europese landen hun invloed aan banden. Vanaf dan nam de overheid het bestuur van de kerk over.

Rooms-Katholieke Kerk in Brazilië tussen 1800 en 1900

'Santo Antônio', is de oudste Franciscaanse kerkprovincie in Brazilië, gesticht door de Portugeze tak van de Franciscanse orde. In het begin was er slechts één provincie met hoofdzetel in Bahia. Die provincie werd later gesplitst en zo ontstond de provincie van de 'Imaculada Conceição' ('Onbevleete Ontvangenis') met als zetel in de stad São Paulo.

In 1855 besloot de toenmalige Braziliaanse minister van Justitie om géén missionarissen van de ordes der Karmelieten, Franciscanen of Benedictijnen toe te laten. Hij rechtvaardigde zijn verbod door te wijzen op de hervormingsbeloften van deze ordes, die achterwege waren gebleven. Zijn verbod bleef van kracht tot aan het uitroepen van de Republiek. Met als gevolg dat uiteindelijk in de provincie van de 'Onbevleete Ontvangenis' nog slechts negen oudere broeders verbleven in het klooster van São Francisco de Salvador, de hoofdzetel van de provincie.

Onafhankelijkheid of de Dood (Pedro Américo): Peter I roept de Braziliaanse onafhankelijkheid uit

Met het uitroepen van de Republiek werd ook een decreet van kracht, die de scheiding tussen kerk en staat regelde. Daardoor kwam er een einde aan de staatsbemoeienis met de kerk en de religieuze ordes. Een kerkelijke reorganisatie werd doorgevoerd, naast het in ere herstellen van de oude monnikenordes. De Franciscaanse provinciale overste in Salvador, Antonio de Sao Camilo nam het initiatief tot een hernieuwde missioneringsaanpak. Hij riep de hulp in van de Duitse tak van de orde der Franciscanen in het toenmalige Duitse koninkrijk Saksen. Zij stuurden in 1891 vier Duitse Minderbroeders naar Salvador. Vandaaruit zond Antonio de Sao Camilo hen verder naar het zuiden om zich in de koloniën van Duitse immigranten te vestigen. Ook zegden deze broeders toe, dat er eind 1892 nog meer broeders naar Salvador zouden komen. Daarnaast kwamen zij op 2 maart 1893 met de nog overgebleven broeders overeen, dat zij hun missionaire werk tot in de kerkelijke provincie 'Santo Antônio' zouden uitbreiden. Intussen vreesde de apostolische nuntius dat de ontvolkte Franciscaner kloosters eventueel door de Braziliaanse regering zouden worden overgenomen. Om dat te voorkomen dienden de Franciscanen ook hun werkzaamheden in de provincie van de 'Onbevleete Ontvangenis' weer ter hand te nemen. Aldus kreeg tien jaar na de komst van de eerste Duitse Minderbroeders, het canonieke herstel van twee Braziliaanse Franciscaanse provincies haar beslag.

Rooms-Katholieke Kerk in Brazilië tussen 1900 en heden

Zo arriveerden op 18 december 1899 de eerste drie Nederlandse Franciscanen in Manaus in de Provincie Santa Cruz (PSC), onderdeel van de Amazone. Het waren de fraters Adalberto Woolderink, Gonzaga Gouverneur en Otto Vervoort. Helaas werden zij spoedig gekweld door allerlei tropische ziekten, waardoor hun missionaire activiteiten stranden. Enige maanden later, arriveerde pater Rogério Burgers samen met pater Frederico Voorvelt in Rio de Janeiro. Burgers werd later één van de oprichters en eerste commissaris van het Comissariado 'Imaculada Conceição'. In 1901 kregen zij beiden gezelschap van Minderbroeder Otto Vervoort uit Manaus.

Deze Minderbroeders vielen, juridisch gezien, nog onder de Nederlandse Franciscaanse kerkprovincie van de 'Martelaren van Gorkum'. De eerste residentie van het 'commissariaat' in Niterói werd in 1901 geïnstalleerd en verhuisde vervolgens naar de stad São João del-Rei in 1912. Daarna vond in 1903 de oprichting van de eerste residentie van de Minderbroeders in Minas Gerais in de stad Ouro Preto plaats. Vervolgens vestigden zij in de deelstaat Minas Gerais hun eigen 'commissariaat'. Zo'n 'commissariaat' kent weliswaar een eigen structuur, maar bleef een juridisch onderdeel van de Nederlandse Franciscaanse orde uitmaken. Dat 'commissariaat' werd in

Divinópolis gevestigd. In 1948 werd het 'commissariaat' tot een zelfstandige kerkprovincie verheven, maar bleef haar zetel van de nieuwe kerkprovincie in Divinópolis. Pas in 1959 werd deze zetel verplaatst naar Belo Horizonte. Vanaf 1926 werd het missionering gebied uitgebreid met Rio Grande do Sul (Vila Fão) en tien jaar later tot het uiterste zuiden van Bahia (Caravelas, Nova Viçosa en Mucuri). In 1949 verwierf het 'commissariaat' autonome status van de Nederlandse provincie, onder de naam van Franciscaanse kerkprovincie Santa Cruz. Vervolgens wensten de Minderbroeders in Rio Grande do Sul eveneens meer autonomie in 1966 en scheiden zich daarna af als 'São Francisco de Assis' in 1976. Aan de bemoeienis van kerkprovincie Santa Cruz met de provincie Bahia kwam in 2016 ten einde. Overigens was al in 1931 de cursus theologie in Divinópolis begonnen met de komst van de eerste studenten Minderbroeders uit Nederland, zodat de Franciscanen in Brazilië hun eigen landgenoten konden gaan opleiden.

Aan het einde van de 20e eeuw stelde de bevrijdings theologie, die zich richt op de armen als de voornaamste ontvangers van de boodschap van Christus, vooral de sociale rechtvaardigheid centraal in het kerkelijk beleid. De 'bevrijdingstheologie' van de Peruaanse theoloog Gutiérrez, de Braziliaanse Dom Helder Camara en de Fransicanen Leonardo Boff en Paulo Evaristo Arns had dus grote invloed. Deze laatste verkocht zijn aartsbisschoppelijke paleis in Sao Paulo voor 6 miljoen gulden. Daarmee kocht hij 250 kavels in de sloppenwijken om er gemeenschapsruimten te bouwen. Ook streed hij tegen de militaire dictatuur door onderzoek te doen naar de mensenrechten, verdwijningen en de rechtse doodseskaders. De paters zelf dienen ook op te passen voor hun ultrarechtse katholieke parochianen, zoals de leden van de 'Tradición Familia y Propiedad (TFP), dat in 1960 werd opgericht. Geestelijken, die mogelijk communistische sympathieën erop nahouden, werden door militairen gezocht en meegenomen voor verhoor. Frei Cornélio, Antoon Cornelissen schreef over die verdachtmakingen: *"Als ik een pak voedsel bracht naar arme parochianen werd dat al gezien als een communistische actie"*. Frei Gabriel, Hennie Haamberg schreef regelmatig over de corruptie en de misdaad in zijn omgeving. *"De politie heeft verschillende families vermoord in Rio, als ook arme straatjongens. Dit allemaal zonder motief".... "Op economisch gebied vergaat het Brazilië heel slecht. De armen worden steeds armer en de rijken steeds rijker"*. Door de nadruk op sociale rechtvaardigheid ontstonden er allerlei kerkelijke basisgemeenschappen door het hele land. Deze probeerden om op lokaal niveau sociale en politieke doelen te verwerkelijken. Ondanks de steun van de hogere geestelijkheid voor het leger slaagde de progressieve vleugel erin om de R.K. kerk als enige legitieme organisatie van verzet en verdediging van de mensenrechten tijdens het militaire dictatuur te maken. In overgangperiode na de militaire repressie, was de kerk een belangrijke pleitbezorger voor minder sociale ongelijkheid, mensenrechten en waardigheid tijdens de Constitutionele Vergadering van 1987–1988. Kardinaal Ratzinger het hoofd van Congregatie voor de Geloofsleer (onderdeel van de Romeinse Curie), lanceerde een succesvolle campagne tegen de bevrijdingstheologie. Mede daardoor herwon de conservatieve vleugel van de kerk aan macht. De R.K. clerus zag de opkomst van de nieuwe charismatische vernieuwingsbeweging zoals de Pinksterbeweging tegen te gaan.

Een recent voorbeeld van de invloed van de Kerk op politieke kwesties vormde de wijziging die de federale regering heeft doorgevoerd in het Derde Nationale Programma voor de Rechten van de Mens met betrekking tot haar voorstel om abortus te legaliseren. Na druk van de Nationale Braziliaanse Bisschoppen Conferentie werd deze specifieke wijziging ongedaan gemaakt. Amnesty International en andere Ngo's stelden deze verandering aan de kaak. Niettemin heeft de regering kwesties die mogelijk in strijd zouden kunnen zijn met de leer van de kerk in haar programma opgenomen. Zo sprak de regering haar steun uit voor het homohuwelijk en adoptie door mensen van hetzelfde geslacht. Intussen vormt Brazilië met haar 123 miljoen R.K.-gelovigen en zo'n 250 bisdommen (Latijnse en Oosterse ritus). De huidige voorzitter van de Braziliaanse bisschoppenconferentie is Dom Sérgio da Rocha. De Braziliaanse katholieke kerk is het grootste kerkgenootschap in het land, waar in 2010 123 miljoen mensen of 64,6% van de Braziliaanse bevolking zich toe rekende. Brazilië heeft daarmee de grootste katholieke gemeenschap ter wereld. Mede daarom bracht paus Benedictus XVI een vijfdaags bezoek aan Brazilië in mei 2007. Tijdens zijn bezoek werd Frei Galvão, een Franciscan, heilig verklaard. Hij werd de eerste heilige, die in Brazilië werd geboren. Zowel het bezoek van de paus als zijn heiligverklaring hadden tot doel de

plaatselijke kerk te vernieuwen. Deze paus – behorend tot de orde der Jezuïeten – was afkomstig uit het buurland Argentinië en bezocht op zijn eerste buitenlandse reis de Wereldjongerendagen in Brazilië.

GESCHIEDENIS VISCONDE do Rio BRANCO (M.G.)

DE PAROCHIE SANTO ANTÔNIO DE VISCONDE DO RIO BRANCO VIERT 10 JAAR CREATIE

De 'Santo Antônio' kerk in Visconde do Rio Branco (MG), viert momenteel haar 10-jarig jubileum van de parochie. Dom Edson Oriolo ging voor in de plechtige eucharistieviering en werd daarbij geassisteerd door de parochiepater Marcelo de Aguiar Morais. Tijdens deze gelegenheid zegende de bisschop het nieuwe beeld van Sint Antonius. In zijn preek vestigde de bisschop zijn aandacht op het werk van zoveel mensen om het Koninkrijk Gods op te bouwen, vanaf het moment dat de eerste kapel werd gebouwd. *"Hoeveel mensen bogen hun knieën en baden er hier"*, zo vroeg hij zich af. Dom Edson meent dat deze parochiegemeenschap het resultaat is van hun voorouders. Zij hebben de zaden in vele harten geplant. *"Als we naar deze reis kijken, moeten we onze missie vandaag voortzetten. Wij zijn geroepen om vandaag de dag in Gods aanschijn te leven"*. In Visconde do Rio Branco (MG) ligt de oudste parochie van het bisdom 'Leopoldina', São João Batista, dat werd opgericht in 1810. De eerste bekende kapel van 'Santo Antônio' werd gebouwd door pastoor van São João Batista, pater Marcellino Rodrigues Pereira. Deze kapel werd echter in 1917 afgebroken. In 1918 werd er ter plekke een nieuwe gebouwd. In 1946 werd er naast deze kapel het 'Dom Delfim Ribeiro Guedes Retreat House' gebouwd als spirituele retraitehuis voor mannen. In 1983 begon de orde van de Franciscaanse Minderbroeders het 'noviciaat' in Visconde do Rio Branco (MG). Het Casa de Retiros vormde een bezinningshuis van de Minderbroeders, waar studenten zich konden voorbereiden op de af te leggen religieuze geloften. Het noviciaat bleef daar achttien jaar actief tot 2001. Daarna beschikte het bisdom Leopoldina over het pand om het ter beschikking te stellen van de parochiegemeenschap van São João Batista onder leiding van pater Jorge Luiz Passon. Met het vertrek van de Franciscanen besloot de toenmalige diocesane bisschop Dom Dario Campos om de 'Santo Antônio' tot een aparte kerkparochie om te vormen. Pater Volnei Ferreira Noro deed het verzoek daartoe aan de bisschop. Na het inwinnen van de adviezen van de Pastorale Raad en zijn College van Adviseurs, ondertekende monseigneur Alexandre dos Santos Ferraz, diocesane administrateur, op 7 september 2012 het decreet tot oprichting van de parochie 'Santo Antônio' de Visconde do Rio Branco. Daarbij benoemde hij pater José Cambráia de Oliveira Júnior tot parochievicaris. De nieuwe parochie kwam tot stand door een herindeling van de parochie São João Batista. Die parochie bestond uit drie plattelands- en vier stedelijke gemeenschappen. Pater José Cambráia nam aanvankelijk als parochievicaris van São João Batista deel aan het overleg om aan de nieuw te vormen 'Santo Antônio'-parochie te grondvesten. Volgens hem was de

constructie van de nieuwe parochie-identiteit niet erg moeilijk. De “geest van erbij willen horen” bevorderde de saamhorigheid, die was gestoeld op de het werk van zijn Franciscaanse voorgangers.

– Wat de dynamiek van de nieuwe parochie betreft, hebben we de bestaande pastorale en bewegingen voortgezet, hebben we de implementatie van het Apostolaat van de Rozenkrans van Mensen, de Irmandade do Santíssimo en de innovatie van PASCOP gemotiveerd, met het Jornal O Lírio en berichten op sociale netwerken .

Wij omarmen de “Antoniaanse” vurigheid en investeren deze in de catechese, omdat wij geloven dat dit de basis is van een effectief evangelisatieproces. In gemeenschap met de Administratieve en Pastorale Raad hebben we het ‘Festa de Santo Antônio’ omgetoverd tot een ruimte voor ontmoetingen, verbroedering, solidariteit en vrijwilligerswerk. Prioriteit geven bovenal aan de eenheid en betrokkenheid van de hele gemeenschap.

Ik zou mezelf niet kunnen uitdrukken met woorden om te transcriberen wat ik heb geleefd en ervaren, op die plaats en in die tijdsruimte, omdat deze onvoldoende zijn om zulke gevoelens en herinneringen uit te drukken. Er waren veel uitdagingen, maar de medeplichtigheid van elk lid, van elke gemeenschap met haar coördinatoren, evenals de inzet en toewijding van de pastorale medewerkers; elke glimlach, de knuffels, de gebeden van kinderen, volwassenen en ouderen. Deze eenvoudige en nederige mensen die ons naar de spiritualiteit van de kribbe leiden, waar de kracht van hoop schuilt in de kwetsbaarheid van een kind. Deze hele ervaring gaf ons de identiteit, niet van een parochierechtsgebied, maar van een familie die gebouwd was op diversiteit, respect en vooral geloof, vertrouwen en medeplichtigheid.

- =====
1. <https://gcatholic.org/churches/america-south/72235.htm>
 2. <https://riefbr.net.br/pt-br> Nederland: Contact & links – Minderbroeders Franciscanen
 3. Katholieke Kerk in Brazilië – Wikipedia
 4. <https://dioceseleopoldina.com.br/paroquia-santo-antonio-de-visconde-do-rio-branco-celebra-10-anos-de-criacao>
 5. [Catholic Church in Brazil - Wikipedia](#)
- =====

BoekrecensieGroeien en geloven

Biografie haalt ‘rode bisschop’ Helder Camara uit de vergetelheid

Eduardo Hoornaert

Helder Camara. Als het leven gave wordt

Uit het Portugees vertaald door Erik Galle. Halewijn/Adveniat; 310 blz. €29,99

Marijke Laureense 30 april 2024, 22:00

De auteur De van oorsprong Vlaamse Eduardo Hoornaert (1930) is docent kerkgeschiedenis geweest in João Pessoa en later aan het Instituut voor Theologische en Pastorale Studies in Fortaleza, beide in het noordoosten van Brazilië. Van 1964 tot 1980 werkte hij als parochiepriester in de kustplaats Recife samen met Helder Camara, die daar toen aartsbisschop was.

Dom Helder Camara (1909-1999) begon al in de vergetelheid te raken. Maar dat is voorlopig gelukkig van de baan dankzij deze biografie over de Braziliaan, die in de jaren zeventig bekend stond als ‘de rode bisschop’ om zijn inzet voor de mensenrechten van de allerarmsten en zijn kritiek op de militaire dictatuur in zijn land. Hij stierf uiteindelijk van ouderdom, al had dat heel anders kunnen lopen. Hij had meedogenloze politieke vijanden te over – in de jaren zestig werden verschillende medewerkers van hem ontvoerd, gemarteld of zelfs vermoord teruggevonden.

Toch wees niets er in het begin van zijn kerkelijke bliksemcarrière op dat hij ooit de revolutie zou gaan preken: de armoede van de favela's lag ver buiten het blikveld van zijn welgestelde familie. In de jaren dertig was hij zelfs actief lid van de oerconservatieve 'Integralisten' en had hij grote bewondering voor hoe het Europese fascisme het communisme, het spiritisme en de verloedering van de huwelijksmoraal bestreed. Maar dat veranderde in één klap toen hij in 1955 benoemd werd tot bisschop van Recife, met als opdracht om zijn organisatorische talenten voortaan in te zetten voor de armen.

Opvallendste stelling

Hoornaert reconstrueert Camara's levensloop aan de hand van de ruim tweeduizend, deels nog nooit gepubliceerde 'omzendbrieven' die de bisschop tussen 1962 en 1980 naar zijn hooggewaardeerde, voornamelijk vrouwelijke vrijwillige staf stuurde. Daarin deed hij niet alleen verslag van bijvoorbeeld zijn ervaringen met het Tweede Vaticaanse Concilie. Hij schreef ook vrijuit over zijn twijfels en soms opmerkelijk onorthodoxe meningen en visioenen, zoals over hoe de Paus de Sint-Pieter in brand stak en al het geld van de Vaticaanse bank aan de armen uitdeelde. Of, ook apart, hoe hij 's nachts praatte met Clarinha, een kiezelsteen uit zijn Braziliaanse tuintje. En ja, hij predikte revolutie, maar dan uitdrukkelijk zonder geweld, in de geest van Gandhi en Martin Luther King.

Mooiste zin

Helder Camara schreef ook zo'n 7500 gedichten met daarin menig mooie zin. Zoals deze, over zijn keerpunt in 1955: 'Ik keek zo lang ik kon / naar de gezichten van de armen, / getekend door de honger, / verpletterd door vernederingen. / En in hen ontdekte ik uw gelaat, / verzezen Christus.' Hoewel zijn beroemdste uitspraak ook nog altijd indruk maakt: 'Als ik een arme een brood geef, dan noemen ze me een heilige. Als ik vraag waarom hij arm is, noemen ze me een communist.'

Redenen om dit boek niet te lezen

Docent kerkgeschiedenis Hoornaert onderbreekt Camara's levensverhaal geregeld met eigen historisch-theologische uiteenzettingen over bijvoorbeeld de filosofie van Thomas van Aquino, het consensusbeginsel en Spinoza. Die zijn soms verhelderend, maar zelden genuanceerd: vooral de kerk als bureaucratisch en collaborerend machtsinstituut krijgt ervan langs, ten gunste van de kennelijk altijd oprechte katholieke volksmystiek die Camara van zijn moeder had meegekregen. Maar de Franse Revolutie geweldloos noemen? Dat zou ik toch even navragen bij de slachtoffers van Robespierre's terreur. En had Hoornaerts uitgever ook een maximum kunnen stellen hoe vaak per pagina hij het woord 'revolutie' mocht laten vallen?

Redenen om dit boek wel te lezen

Camara moet zeker in de tweede helft van zijn leven een uitzonderlijk sociaal bewogen, geïnspireerd en dapper mens zijn geweest, aan wie de mensheid zich ook nu kan spiegelen, zeker nu de kloof tussen arm en rijk en tussen Noord en Zuid alleen nog maar breder en dieper is geworden. En tot slot een volstrekt onbelangrijke anekdote, maar toch leuk om te melden: wist u hoe Helder Camara aan zijn voornaam kwam? Nou, die had zijn vader in een atlas zien staan. Inderdaad, van die havenplaats in Noord-Holland.

